

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

EKONOMICKÁ FAKULTA

Katedra ekonomiky

Studijní program: Zemědělské inženýrství

Studijní obor: Provozně podnikatelský

**Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability
v zemědělském podniku**

Vedoucí diplomové práce
Ing. Václav Krutina, CSc

Autor diplomové práce
Lucie Šafrová

2009

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomiky
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie ŠAFROVÁ**
Studijní program: **M4101 Zemědělské inženýrství**
Studijní obor: **Provozně podnikatelský obor**
Název tématu: **Nákladovost, zpeněžování a rentabilita v zemědělském podniku**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Provedení analýzy rentability hospodaření v konkrétních podmínkách vybraného zemědělského podniku včetně zhodnocení nákladovosti, zpeněžování a rentability hlavních zemědělských produktů.

Metodický postup:

1. Rentabilita hospodaření a její význam v podnikové ekonomice, hodnocení rentability a její analýza. Ekonomika zemědělské produkce v ČR.
2. Analýza výsledku hospodaření a rentability ve vybraném zemědělském podniku v posledních třech až pěti letech.
3. Rozbor nákladovosti, zpeněžování a rentability hlavních zemědělských produktů v daném období.
4. Charakteristika a zhodnocení nejvýznamnějších faktorů ovlivňujících rentabilitu podniku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 50 - 60 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Synek, M. a kol.: Manažerská ekonomika. Praha, Grada 2003.

Leiber, F.: Nauka o hospodaření zemědělského podniku. Praha, Český institut agrární ekonomiky 1991.

Střeleček, F.: Analýza podnikatelské činnosti II. České Budějovice, ZF JU 1992.

Král, B. a kol.: Vnitropodnikové účetnictví. Praha, Trizonia 1994.

Swoboda, P.: Kalkulace nákladů a cenová politika v tržní ekonomice. Praha, Linde 1992.

Stepan, A., Zechner, J.: Kalkulace nákladů a cenová politika v tržní ekonomice (Pracovní kniha). Praha, Linde 1993.

Hlavní zemědělské komodity - situační a výhledové zprávy. Praha, MZe ČR a VÚZE.

časopisy: Zemědělská ekonomika, Ekonom, Hospodářské noviny, od ročníku 2004.

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Václav Krutina, CSc.

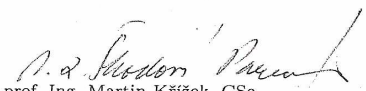
Katedra ekonomiky

Datum zadání diplomové práce:

10. ledna 2007

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2009

prof. Ing. Martin Křížek, CSc.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13
370 05 České Budějovice
L.S. ©

doc. Ing. Ivana Faltová Leitmanová, CSc.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 14. března 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability v zemědělském podniku“ vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

V Nymburce dne 24. dubna 2009Lucie Šafrová

Děkuji Ing. Václavu Krutinovi, CSc. za odborné vedení a cenné metodické rady. Současně bych chtěla poděkovat pracovníkům sledovaného subjektu za poskytnuté podkladové materiály a informace.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED	2
2.1. Rentabilita a její význam v podniku	2
2.2. Hodnocení rentability	3
2.3. Výsledek hospodaření, výnosy, náklady	11
2.3.1. Výsledek hospodaření	11
2.3.2. Výnosy	12
2.3.3. Náklady	13
2.3.4. Členění nákladů	14
2.4. Kalkulace nákladů	17
2.5. Specifika kalkulace nákladů v zemědělství	20
2.5.1. Charakteristika kalkulačních metod v zemědělství	20
2.5.2. Ostatní kalkulační metody	23
2.6. Ekonomika zemědělské produkce v ČR	25
3. METODIKA PRÁCE	29
4. CHARAKTERISTIKA PODNIKU	32
5. ANALÝZA HOSPODAŘENÍ PODNIKU	37
5.1. Majetek a kapitál podniku	37
5.2. Vertikální analýza rozvahy	38
5.3. Výnosy, náklady a výsledek hospodaření	40
5.3.1. Provozní výsledek hospodaření	40
5.3.2. Finanční výsledek hospodaření	43
5.3.3. Výsledky hospodaření	44
5.4. Rentabilita hospodaření	46
6. ROZBOR NÁKLADOVOSTI, ZPENĚŽOVÁNÍ A RENTABILITY HLAVNÍCH ROSTLINNÝCH PRODUKTŮ	52
6.1. Obiloviny	52
6.1.1. Vývoj produkce obilovin v ČR a jejich realizace	52
6.1.2. Nákladovost, zpeněžování a rentabilita obilovin v podniku	56

6.1.2.1. Pšenice ozimá	56
6.1.2.2. Ječmen jarní	60
6.1.2.3 ječmen ozimý	64
6.2. Olejniny	68
6.2.1. Vývoj produkce řepky ozimé v ČR včetně její realizace	68
6.2.2. Nákladovost, zpeněžování a rentabilita řepky ozimé v podniku	70
6.2.2.1. Řepka ozimá	70
6.3. Okopaniny	74
6.3.1. Vývoj produkce cukrovky v ČR včetně její realizace	74
6.3.2. Nákladovost, zpeněžování a cukrovky v podniku	78
6.3.2.1. Cukrovka	78
7. ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ	82
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84

1. ÚVOD

Provést analýzu podniku znamená zabývat se nejen celkovými výsledky hospodaření, ale i ekonomikou výroby jednotlivých produktů. K tomu je nezbytné sledovat kalkulaci nákladů.

Analýza nákladů a její reálné rozvrhnutí na kalkulační jednici je jedním z nejdůležitějších úkonů, které by měl každý podnik sledovat, neboť jen tak zjistí efektivnost výroby jednotlivé produkce. Naléhavým úkolem je tak zavést pořádek do kalkulace vlastních nákladů a postupně je využívat pro manažerské rozhodování. Je nutné si uvědomit, že právě ekonomika výroby a její efektivnost zabezpečovaná znalostí nákladovosti výroby je předpokladem pro strategické řízení podniku za účelem realizování jak krátkodobých, tak dlouhodobých cílů. V podniku zemědělské prvovýroby ale nelze sledovat pouze výhodnost pěstování jednotlivých komodit, neboť rozhodování je dále vázáno přírodními podmínkami oblasti, ve které podnik hospodaří a dodržováním zásady střídání plodin, bez čehož by nebylo možné dosáhnout optimálních výsledků.

Dalším aspektem ovlivňujícím rentabilitu pěstování plodin je úroveň jejich zpeněžení. Dosažená výše realizační ceny je dána především kvalitou vyprodukované komodity, což může podnik částečně ovlivnit a to dodržováním správné agrotechniky. To co ovlivnit nemůže je průběh počasí během vegetace a následně o žních. Konečné stanovení realizační ceny je však dáno především situací na trhu v době prodeje.

Cílem předkládané práce bylo provést analýzu výnosů, nákladů a výsledku hospodaření daného zemědělského podniku včetně podrobnější analýzy nákladovosti, zpeněžování a rentability vybraných zemědělských produktů.

Pro tuto výrobkovou analýzu byly vybrány z obilovin pšenice ozimá, ječmen jarní a ječmen ozimý. Dále pak řepka ozimá a cukrovka. Sledovaným obdobím byly roky 2003 až 2007.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1. Rentabilita a její význam v podniku

Rentabilita, resp. výnosnost vloženého kapitálu je měřítkem schopnosti podniku vytvářet nové zdroje, dosahovat zisku použitím investovaného kapitálu. Je formou vyjádření míry zisku, která v tržní ekonomice slouží jako hlavní kritérium pro alokaci kapitálu (Valach, 1999).

Dle Kučery (2002) je rentabilita výroby v tržních podmínkách hlavní kategorií ekonomických vztahů. Rentabilitou výroby prakticky rozumí dosahování zisku. Za rentabilní považuje každý podnik, který dosahuje zisku; podnik, který nedosahuje zisku je nerentabilní.

Valach (1999) dále uvádí, že za finančně zdravý podnik je možné považovat takový podnik, který je v danou chvíli schopen naplňovat smysl své existence. V podmínkách tržní ekonomiky to znamená, že je schopen trvale dosahovat takové míry zhodnocení vloženého kapitálu, která je požadována investory vzhledem k výši rizika, s jakým je příslušný druh podnikání spojen. Čím větší je výnosnost neboli rentabilita vloženého kapitálu, tím lépe pro podnik a jeho investory.

Rentabilita je tedy jedním z velice důležitých pojmů, ke kterému dávají velký důraz případní investoři. Čím rentabilnější společnost je, tím větší šanci na získání investora se jí naskýtá. Rentabilita je poměr konečné ceny výrobku a nákladů na jeho výrobu skutečně vynaložených. Mezi těmito náklady může být jak samotná částka investovaná do materiálu, který byl na výrobek použit, tak také kapitál ať již vlastní či cizí, díky kterým výrobek vznikl. Společnost, která má náklady na výrobu vyšší než je cena konečného výrobku je tedy nerentabilní a v dlouhém období není proto konkurenceschopná (www.wikipedia.cz).

Dle Křikače (2000) je rentabilita definována jako poměrový ukazatel zisku, respektive přírůstku zisku k další ekonomické veličině, respektive jejímu přírůstku za dané období.

Rentabilita dle Synka (2006) je považována za princip hospodářského jednání v tržní ekonomice. Ukazuje, jak se kapitál za určité období zúročil. Není v protikladu k principu hospodárnosti, oba principy se spíše vzájemně doplňují. Vyšší hospodárnost

zvyšuje rentabilitu (zisk), obvykle však má i další kladné vlivy (za dosažené úspory mohou být vypláceny prémie pracovníkům, může být snížena cena výrobku, což je ku prospěchu spotřebitelů apod.). Na druhé straně však podnik, který pracuje neehospodárně, může být vysoce rentabilní díky např. vysokým tržním cenám svých statků a malé konkurenci. Rentabilita je totiž kromě hospodárnosti silně ovlivňována i tržními podmínkami (cenami vstupů, cenami produkováných statků, mírou rizika apod.)

Dle Grünwalda (2002) patří zjišťování výnosnosti vloženého kapitálu k nejdůležitějším charakteristikám podnikatelské činnosti. Je organickou součástí mnoha rozhodovacích procesů, při nichž je třeba brát v úvahu, jakého ekonomického přínosu se dosáhlo, resp. dosáhne vynaložením určité částky prostředků na určitý účel. Vzhledem k omezenosti finančních prostředků je takový propočet nutný v převážné většině dlouhodobých rozhodnutí, jejichž důsledky se projeví v průběhu více let. Jde například o rozhodování o tom, do kterých projektů investovat, zda koupit či naopak prodat akcie či dluhopisy, zda v činnosti podniku pokračovat či naopak ji ukončit.

2.2. Hodnocení rentability

Absolutní vyjádření rentability, neboli vyčíslení objemu zisku, nestačí pro hodnocení rentability, například pro porovnání rentability mezi podniky. Pro tyto účely je nezbytné rentabilitu vyjadřovat v relativním (poměrovém) vymezení, jako vztah zisku k faktorům ovlivňujícím rentabilitu (Kučera, 2002).

Valach (1999) definuje ukazatele rentability jako různé formy míry zisku jako všeobecně akceptovaného vrcholového ukazatele efektivnosti podniku. Ukazatelů rentability se používá pro hodnocení a komplexní posouzení celkové efektivnosti podniku, pomocí nich se vyjadřuje intenzita využívání, reprodukce a zhodnocení kapitálu vloženého do podniku (Valach, 1999).

Tyto ukazatele patří do kategorie mezivýkazových poměrových ukazatelů, protože využívají údajů ze dvou účetních výkazů, objem kapitálu z rozvahy a velikost zisku z výkazu zisku a ztráty (Grünwald, 2002).

Dle Kislingerové (2007) jsou ukazatele konstruovány jako poměr konečného efektu dosaženého podnikatelskou činností (výstupu) k nějaké srovnávací základně (vstupu), která může být jak na straně aktiv, tak na straně pasiv, nebo k jiné bázi. Zobrazují pozitivní nebo naopak negativní vliv řízení aktiv, financování firmy a likvidity na rentabilitu. Konstrukce těchto ukazatelů se může lišit nejen podle toho, jaký vložený kapitál se dosazuje do jmenovatele zlomku, ale také podle toho, jaký zisk se dosazuje do čitatele (Valach, 1999). Kučera (2002) dále uvádí, že při posuzování rentability lze použít jak vytvořeného zisku, tak disponibilního zisku, tj. té části zisku použitelné v podniku. Ukazatel rentability vloženého kapitálu se v praxi používá v různých modifikacích a obměnách, podle toho, kdo a k jakému účelu jej používá (Valach, 1999). Dle Kislingerové (2007) mají všechny ukazatele rentability podobnou interpretaci, neboť udávají, kolik Kč zisku připadá na 1 Kč jmenovatele.

Valach (1999) obecně definuje rentabilitu jako poměr zisku a vloženého kapitálu:

Zisk/vložený kapitál

Rentabilita celkového kapitálu (ROA):

$ROA = \text{Zisk} / \text{celkový kapitál}$

Valach (1999) uvádí, že rentabilita celkového kapitálu vyjadřuje celkovou efektivnost podniku, resp. produkční sílu. Celkovým kapitálem je v tomto případě veškerý vložený kapitál, tzn. krátkodobé i dlouhodobé závazky a vlastní kapitál. Výnosnost celkového kapitálu odráží všechny aktivity bez ohledu na to, z jakých zdrojů byly financovány. Hodnotí se zde reprodukce veškerého kapitálu vloženého do podniku bez ohledu na jeho původ, zda je vlastní či cizí.

$$RCK=ZUD/CA$$

kde: RCK – rentabilita celkového kapitálu,

ZUD – zisk před úroky a daněmi (provozní VH),

CA - celková aktiva,

Tento ukazatel měří hrubou produkční sílu jako poměr zisku před odpočtem úroků a daní k celkovým aktivům. Informuje o tom, jaká by byla výnosnost podniku, kdyby neexistovala daň ze zisku. Pro praktické využití se tato modifikace příliš nehodí, jelikož daň ze zisku je přirozenou součástí ekonomického prostředí, která musí být vzata v úvahu při všech ekonomických propočtech. Dle Grünwalda (2002) má však tento ukazatel určité opodstatnění v případě porovnání podniků působících v různých zemích s rozdílnými daňovými podmínkami, různou zadlužeností a pro porovnání výsledků podniku v čase.

$$RCK=Z+Ux(1-d)/CA$$

kde: RCK – rentabilita celkového kapitálu,

Z - zisk po zdanění (VH za účetní období),

U - úrok,

d - daňová sazba daně z příjmů (ze zisku),

CA - celková aktiva,

Smyslem ukazatele je poměřit veškerý vložený kapitál s výslednými efekty, které vznikly produktivním využitím tohoto kapitálu. Zisk (čistý) po zdanění je pouze částí výsledného efektu. Druhou část tvoří odměna věřitelům za půjčení kapitálu, tj. úroky. Tato konstrukce ukazatele umožňuje srovnatelnost rentability celkového kapitálu u podniků s různým podílem cizích zdrojů ve finanční struktuře.

$$RCK=Z/CA$$

kde: RCK – rentabilita celkového kapitálu,

Z - zisk po zdanění,

CA - celková aktiva,

Poměr čistého zisku k celkovým aktivům bývá nazýván výnos na aktiva. Vypovídací schopnost tohoto ukazatele je spatřována v tom, že charakterizuje, jak management podniku využívá celá aktiva k uspokojování vlastníků (Valach, 1999). Dle Grünwalda (2002) spočívá nevýhoda v tom, že když efekt „zdaněných úroků“ neuvažujeme, může docházet ke změně hodnoty tohoto ukazatele pouze vlivem změny finanční struktury a nikoliv v důsledku lepšího či horšího hospodaření podniku. Ukazatel je tedy silně závislý na způsobu financování aktiv a nelze ho využít pro srovnání podniků s různou finanční strukturou. Kromě těchto hlavních výše uvedených způsobů vyjádření rentability se používá ještě ukazatel **rentability dlouhodobě investovaného kapitálu (ROCE)**, který poskytuje informaci o výnosnosti dlouhodobých zdrojů (Valach, 1999):

$$RDIK = \frac{Z + U \times (1 - d)}{DZ + VK}$$

kde: RDIK – rentabilita dlouhodobého investovaného kapitálu,

Z - zisk po zdanění,

U - úrok,

d - daňová sazba daně z příjmů (ze zisku),

DZ - dlouhodobé závazky,

VK - vlastní kapitál,

Ukazatel měří efekt, tj. kolik provozního výsledku hospodaření před zdaněním podnik dosáhl z jedné koruny investované akcionáři a věřiteli (Kislingerová, 2007). Dle Valacha (1999) vyjadřuje schopnost podniku odměnit ty, kdo poskytli prostředky či schopnost přilákat nové investory.

Rentabilita vlastního kapitálu (ROE):

$$RVK = \frac{Z}{VK}$$

kde: RVK – rentabilita vlastního kapitálu,

Z – zisk po zdanění,

VK – vlastní kapitál,

Vyjadřuje výnosnost kapitálu vloženého akcionáři. Podle tohoto ukazatele mohou investoři zjistit, zda je jejich kapitál reprodukován s náležitou intenzitou odpovídající riziku investice. Rentabilita vlastního kapitálu by měla být vyšší než alternativní výnos stejně rizikové investice nebo míra výnosu bezrizikové alokace kapitálu na finančním trhu (Grünwald, 2002).

Rentabilita tržeb, resp. zisková marže neboli ziskové rozpětí (ROS):

Rentabilita tržeb vyjadřuje schopnost podniku dosahovat zisku při dané úrovni tržeb, kolik dokáže podnik vyprodukovat „efektu“ na 1 Kč tržeb. Odráží schopnost podniku vyrábět výrobek nebo službu s nízkými náklady nebo za vysokou cenu. Nejčastěji se uvádí v procentním vyjádření. Obecně platí, že čím vyšší je ziskovost tržeb, tím lépe (Kislingerová, 2007). Praxe pracuje nejméně se dvěma základními variantami konstrukce lišícími se v čitateli, lze počítat buď s čistým ziskem, nebo s hodnotou EBITu.

Provozní ziskové rozpětí = ZUD/T ,

kde: ZUD – zisk pře úroky a zdaněním (EBIT),

T – tržby,

Dle Grünwalda (2002) provozní ziskové rozpětí vylučuje ze ziskového rozpětí vlivy finančních nákladů, zejména úroků, které do provozních nákladů nepatří. K výhodám provozního ziskového rozpětí patří, že čítec i jmenovatel jsou tokové veličiny, obě v aktuální cenové úrovni, potvrzené trhem a účetnictví je může poskytnout brzy po uplynutí měsíce, čtvrtletí či roku.

Kislingerová (2007) dále uvádí, že varianta ukazatele s EBIT v čitateli je vhodná pro srovnání podniků s proměnlivými podmínkami (například při různém využívání cizího kapitálu).

$$\text{Čisté ziskové rozpětí} = Z + U \times (1-d)/T$$

kde: Z – zisk po zdanění,

U – úrok,

d - daňová sazba daně z příjmů (ze zisku),

T – tržby,

Ukazatel určuje, kolik Kč čistého zisku připadá na 1 Kč tržeb (Kislingerová, 2007). Je-li ziskové rozpětí nízké, nebo jestliže několik let klesá, je nutné se zaměřit na analýzu jednotlivých druhů nákladů, neboť ziskové rozpětí je také měřítkem schopnosti podniku ovlivňovat úroveň nákladů. Snižováním nákladů může podnik dosahovat vyšší absolutní částky zisku a tím zlepšovat ukazatele ziskovosti tržeb. K vyjádření relativní úrovně nákladů se proto využívá ukazatel nákladovosti, který je doplňkovým ukazatelem k předchozímu ukazateli ziskovosti tržeb.

$$N/T = 1 - Z/T$$

kde: N – náklady,

T – tržby,

Z – zisk,

Jestliže vzroste hodnota celkové nákladovosti z tržeb, klesne hodnota ziskovosti tržeb, ziskové rozpětí a tím zároveň poklesne i hodnota rentability celkového kapitálu. Snížení ukazatele rentability celkového kapitálu pak povede ke snížení hodnoty čistých peněžních toků a následně i ke snížení tržní hodnoty celého podniku. Platí zde zásada, že čím je hodnota tohoto ukazatele nižší, tím lepší jsou výsledky hospodaření podniku, protože 1 Kč tržeb vytvořil s nižšími náklady. Zároveň také platí, že absolutní částku zisku lze zvyšovat nejen snižováním nákladů, ale i zvyšováním obrátu (Grünwald, 2002).

Rentabilita nákladů (ROC):

$$\text{Rentabilita nákladů} = Z/N$$

kde: Z – zisk

N - náklady

Ukazatel rentability nákladů udává, jaká část zisku (ztráty) připadá na jednu korunu nákladů (www.finance.cz).

Blok ukazatelů rentability by měl být vždy doplněn o tzv. Du pontovu analýzu. Ta slouží především k odhalení základních činitelů efektivity. Lze se setkat buď s rozkladem ukazatele ROA, nebo ROE (Kislingerová, 2007). Tento Du pont systém finanční analýzy je také znám pod pojmem pyramidový rozklad rentability na ukazatele dílčí, příčinné ve vztahu k syntetickým ukazatelům rentability. Nespornou výhodou příčinných ukazatelů rentability je, že lze identifikovat objektivní vazby mezi nimi a vliv změn hodnot jednotlivých příčinných ukazatelů na změnu hodnoty ukazatele rentability (Valach, 1999).

V prvním stupni analýzy je rentabilita celkového kapitálu vyjádřena jako funkce dvou ukazatelů:

$$RCK = Z + U \times (1-d)/T \times T/CA$$

neboli

$$ROA = \text{rentabilita tržeb} \times \text{obrat celkových aktiv} = \text{výnosnost celkových aktiv}$$

Z rozkladu je zřejmé, že podnik dosahuje rentability celkového vloženého kapitálu různými kombinacemi ziskovosti tržeb a obratu kapitálu. Zatímco vysoká ziskovost tržeb je převážně výsledkem dobré kontroly nákladů, hospodárnosti při vynakládání prostředků, při spotřebě kapitálu, vysoký obrat celkových aktiv je projevem efektivního využívání kapitálu, resp. majetku, se kterým podnik hospodaří (Valach, 1999).

Obdobně lze provést také rozklad ukazatele rentability vlastního kapitálu:

$$RVK = Z/VK = Z/T \times T/CA \times CA/VK$$

neboli

ROE = výnosnost vlastního kapitálu = rentabilita tržeb x obrat aktiv x míra finanční páky

Dle Synka (2006) tato rovnice vyjadřuje, jak management využívá tři páky ke zvyšování výnosnosti vlastního kapitálu (ROE):

- ziskovou marži (hlavním způsobem jejího zvyšování je snižování nákladů),
- obrat aktiv (hlavním způsobem je zvyšování tržeb připadajících na každou korunu aktiv),
- finanční páku (hlavním způsobem je výhodné použití cizích zdrojů k financování aktiv).

Valach (1999) hodnotí tento ukazatel jako jednu z forem vyjádření zadluženosti podniku, podílu cizích zdrojů na celkových zdrojích podniku. Čím je podíl cizích zdrojů větší, tím je vyšší i ukazatel finanční páky. Z uvedeného rozkladu je zřejmé, že vyšší zadluženost má podle tohoto vztahu pozitivní vliv na rentabilitu vlastního kapitálu. Změna v zadluženosti se však dotkne i hodnot zbývajících dvou ukazatelů použitých při rozkladu. Zvýšení zadluženosti má proto souhrnně pozitivní vliv na hodnotu RVK pouze tehdy, jestliže podnik dokáže každou další korunu dluhu zhodnotit více než je úroková sazba dluhu. Za příznivou se považuje jakákoli relace vlastního a cizího kapitálu, při níž rentabilita celkového kapitálu před úhradou úroků a daní přesahuje úrokovou míru z cizího kapitálu.

2.3. Výsledek hospodaření, výnosy, náklady

2.3.1. Výsledek hospodaření

Výsledek hospodaření podniku znamená rozdíl mezi celkovými výnosy a celkovými náklady podniku. Za úspěšný podnik se považuje ten, jehož výnosy jsou vyšší než náklady. Převýší-li tedy výnosy náklady, vzniká zisk, v obráceném případě vzniká ztráta.

Výsledek hospodaření zjišťujeme z výkazu zisku a ztráty. Ten se sestavuje měsíčně a výsledek hospodaření se v něm uvádí kumulovaně od počátku roku. Podobně jako výnosy a náklady je zachycován podle tří základních oblastí činností a je proto vykazován jako provozní zisk, zisk z finančních operací a mimořádný zisk.

Dle Synka (1997) jsou provozní náklady vynaloženy na získání provozních výnosů. Rozdíl mezi provozními výnosy a provozními náklady tvoří provozní hospodářský výsledek (zisk nebo ztrátu). Rozdíl mezi finančními výnosy a finančními náklady je označován jako finanční hospodářský výsledek, který spolu s provozním výsledkem hospodaření tvoří výsledek hospodaření běžné činnosti (ten je v české výsledovce zdaňován samostatnou položkou). Rozdíl mezi mimořádnými výnosy a mimořádnými náklady tvoří mimořádný výsledek hospodaření, který je rovněž snížen o daň z příjmů. Sečtením výsledku hospodaření za běžnou činnost a hospodářského výsledku mimořádného, dostaneme výsledek hospodaření za účetní období.

Výsledek hospodaření za účetní období můžeme dále upravovat o částky čerpání z rezervních fondů a částky jejich tvorby a částku zisku nebo ztráty z minulého roku – dostaneme tak bilanční zisk nebo bilanční ztrátu. Valach (1999) hodnotí zisk podniku v jeho relativním vyjádření v poměru k vloženému kapitálu jako jedno z nejdůležitějších měřítek úspěšnosti podnikání, jeho efektivnosti, neboť výrazně ovlivňuje tržní hodnotu firmy, která je v moderní finanční teorii chápána jako hlavní cíl finančního řízení podniku.

2.3.2. Výnosy

Výnosy představují peněžní vyjádření výsledků plynoucích z provozování podniku za určité období. Dle Synka (1997) jsou výnosy podniku peněžní částky, které podnik získal z veškerých svých činností za určité účetní období (měsíc, rok) bez ohledu na to, zda v tomto období došlo k jejich úhradě. Leiber (1991) uvádí, že výnosy jsou v peněžních jednotkách vyjádřené celkové zvětšení „hodnoty“ a to za vykazované období z výroby podniku i z jiných zdrojů. Účetnictví rozlišuje tři skupiny výnosů: provozní, finanční a mimořádné. Dle Synka (1997) jsou provozní výnosy dosahovány svou provozně hospodářskou činností, kde provozní výnosy tvoří tržby za prodej vlastních výrobků a služeb, aktivace výkonů vlastní výroby (např. vlastní výroba nářadí), změna stavu zásob výrobků vlastní výroby, tržby za prodej zboží a ostatní provozní výnosy. Finanční výnosy jsou dle Kubíčkové (2007) výnosy získané z finančních operací. Zahrnují tržby z prodeje cenných papírů, úroky, kurzové rozdíly výnosové, vyplacené úroky z obligací, dividendy apod. Poslední skupinu tvoří mimořádné výnosy, vyplývající z mimořádných událostí, které jsou nahodilé, občasné či neobvyklé. Za takové lze považovat přijaté úhrady mank a škod (od pracovníků, pojišťoven), zjištěné přebytky na zásobách, ceninách apod. Hlavní složkou výnosů většiny zemědělských podniků jsou tržby. Dle Synka (1997) jsou tržby peněžní částkou, kterou podnik získal prodejem výrobků, zboží a služeb v daném účetním období (měsíc, roku). Jsou rozhodujícím finančním zdrojem podniku, který slouží k úhradě jeho nákladů a daní, výplatě dividend a jeho rozšířené reprodukci. Tvoří je tržby z prodeje vyrobených výrobků a poskytnutých služeb, tržby za prodané zásoby materiálu, nepotřebné stroje a jiné zařízení, tržby za prodané patenty a licence. Synek (2006) dále uvádí, že rozhodující jsou tržby za prodej vlastních výrobků a služeb. Tržby jsou závislé na fyzickém objemu prodeje výrobků, cenách jednotlivých druhů výrobků a sortimentní skladbě prodeje. Podnik maximalizující své tržby se bude snažit maximalizovat množství jednotlivých druhů výrobků i jejich ceny a nalézt takovou strukturu prodeje, která by tyto maximální tržby zajistila. Nutno však podotknout, že v podmínkách tržního hospodářství jsou ceny produktem trhu a že je podnik nemůže svým objemem nabízených výrobků nijak ovlivnit.

2.3.3. Náklady

Náklady jsou v peněžních jednotkách vyjádřený objem prostředků vynaložených na dosažené výkony (výrobky, práce, služby).

Dle Synka (2006) můžeme charakterizovat náklady podniku jako peněžně vyjádřenou spotřebu výrobních faktorů účelně vynaložených na tvorbu podnikových výnosů včetně dalších nutných nákladů spojených s činností podniku. Leiber (1991) hodnotí náklady jako celkovou v peněžních jednotkách vyjádřenou spotřebu „hodnoty“ ve vykazovaném období a to ve formě použití a spotřeby výrobních faktorů včetně veřejných daní. Toto je v podstatě pojetí nákladů ve finančním účetnictví, které je i základem pro výpočty daní. Ekonomické pojetí nákladů je poněkud jiné. Charakterizuje nejen to, co bylo v peněžích zapláceno, ale i vše co bylo obětováno. Účetní počítají pouze se skutečnou částkou peněz vynaloženou za výrobní faktory použité na výrobu daného množství určitého výrobku, kdežto manažerské pojetí nákladů dle Synka (1997) pracuje s ekonomickými (skutečnými, relevantními) náklady, které oproti nákladům uváděným v účetnictví zahrnují i tzv. oportunitní (alternativní) náklady. Když tedy výrobce použije na výrobu určitého výrobku svůj kapitál, účetní nezahrne úrokové náklady, protože nebyly zapláceny. Ekonom naproti tomu bere v úvahu oběť učiněnou výrobcem tím, že použil vlastní kapitál, a do ekonomických nákladů zahrne úroky ve výši rovnající se částce úroků, kterou by výrobce obdržel v případě, že by svůj kapitál půjčil. Do ekonomických nákladů patří např. úroky z vlastního kapitálu, ušlá mzda podnikatele a jiné tzv. oportunitní náklady (Synek, 2006).

Evidenci nákladů vede účetnictví podniku. Rozeznáváme dva hlavní účetní systémy: finanční účetnictví a manažerské. Cílem finančního účetnictví je poskytnout informace externím subjektům. Naopak manažerské účetnictví slouží k řízení vnitřních podnikatelských procesů a jeho výstupy jsou podkladem pro manažerská rozhodnutí na všech stupních podnikového vedení. Mezi základní úkoly manažerského účetnictví patří: informace o struktuře nákladů, informace o výkonech, kalkulační systém, běžná kontrola nákladů a další. Manažerským účetnictvím je označován celý soubor informací využívaných pro řízení účetní jednotky a v zásadě se skládá z vnitropodnikového účetnictví, nákladového účetnictví, kalkulace a rozpočetnictví (www.wikipedia.cz).

Díky této ucelené soustavě nástrojů vnitropodnikového řízení, lze zajistit úsporu nákladů a dosažení většího výsledku hospodaření (Synek, 1997). Pro evidenci nákladů jsou v účtové osnově vymezeny účty v 5. účtové třídě.

Abychom mohli náklady řídit (usměrňovat) a tím zvyšovat hospodárnost, musíme je podrobně třídit. To lze provést podle řady hledisek. V podniku náklady třídíme podle druhů (druhovému třídění nákladů), podle účelu (účelové třídění nákladů, a to podle útvarů, nebo podle výkonů), podle závislosti nákladů na změnách objemu výroby (podle variability nákladů), podle původu spotřebovaných vstupů, podle činností aj.

2.3.4. Členění nákladů

Členění nákladů podle oblasti činnosti

Výkaz zisků a ztrát kombinuje dvojí třídění nákladů – podle oblasti činnosti na provozní, finanční a mimořádné a podle nákladových druhů. Dle Čermákové (2006) patří do provozních nákladů běžné účetní případy vztahující se k pravidelně se opakujícím činnostem. Jsou zde zahrnuty spotřebované nákupy, služby, osobní náklady, odpisy hmotného a nehmotného dlouhodobého majetku a ostatní provozní náklady. Do finančních nákladů zahrnuje Kubíčková (2007) náklady spojené s činností v oblasti hospodaření s finančním majetkem. Za náklady tohoto druhu jsou považovány uhrazené úroky – z úvěru, ale i dodavatelům a jiným subjektům v případě půjček, při vystavení či eskontu směnek, pořizovací cena prodaných cenných papírů, realizované kurzové ztráty a ostatní finanční náklady. Poslední skupinou jsou mimořádné náklady, které souvisejí s nahodilými, předem nepředvídatelnými událostmi, k nimž patří např. škody, vytváření rezervy na výdaje mimořádného charakteru a náklady na ukončení účetní jednotky či její složky.

Druhovému třídění nákladů

Druhovému třídění nákladů vychází z výrobních faktorů – práce (osobní náklady), dlouhodobý hmotný majetek (odpisy), materiál (spotřeba materiálu a energie). Synek (2006) za základní nákladové druhy považuje spotřebu materiálu, energii, osobní náklady (mzdy, platy, provize, náklady na sociální zabezpečení, sociální náklady),

odpisy hmotného i nehmotného dlouhodobého majetku a finanční náklady (nákladové úroky). Dle Krále (1998) jsou pro vstupující nákladové druhy charakteristické tyto vlastnosti: na vstupu do podniku se projevují v časově nerozlišené podobě (např. tvorba rezervy na generální opravu výrobního zařízení), jsou z hlediska jejich zobrazení prvotní, neboť předmětem zobrazení se stávají hned při jejich vstupu do podniku, dále jsou to náklady externí; vznikají spotřebou výrobků, prací či služeb jiných subjektů a v neposlední řadě jsou náklady jednoduchými, neboť je nelze rozlišit na jednodušší složky, ze kterých se tyto náklady skládají. Synek (2006) dále uvádí, že takto tříděné náklady umožňují vazbu plánu nákladů na dílčí plány podniku (např. mzdové a ostatní osobní náklady na plán práce a mezd, odpisy na plán investic a dlouhodobého hmotného majetku, spotřeba materiálu na plán zásobování atd.), je základním tříděním v plánu nákladů a ve výsledovce podniku. Druhové třídění nákladů poskytuje údaje pro řadu podnikových rozborů.

Účelové třídění nákladů

Dle Synka (2006) se používá dvojího třídění nákladů podle účelu – třídění podle útvaru a třídění podle výkonu. Třídění nákladů podle útvaru je sledováním nákladů podle středisek. Náklady, které lze přímo připočítat určitému nákladovému středisku, jsou označovány jako jednicové náklady střediska, náklady, které nelze připočítat přímo, ale pomocí určitého klíče, jsou označovány jako režijní náklady střediska nebo též střediskové náklady. Obvykle se podniku rozlišují režijní náklady materiálové, výrobní, správní a odbytové. Přehledem nákladů je rozpočet. Třídění nákladů podle výkonu (kalkulační třídění nákladů) umožňuje zjišťování nákladů podle jednotlivých výrobků, tj. podle tzv. nositelů nákladů. Umožňuje zjistit výnosnost (rentabilitu) výrobků a tím usměrňovat i strukturu výrobního programu. Rozlišuje dvě základní skupiny nákladů – přímé náklady, které lze přiřadit jednotlivým druhům výrobků, a nepřímé náklady, které jsou společně vynakládány na více druhů výrobků nebo chod celého útvaru a které se dovádí na jednotlivé výrobky pomocí přírážek. Přehled o jednotlivých položkách nákladů a jejich úhrnu na kalkulační jednici nazýváme kalkulace nákladů. Synek (2006) dále uvádí, že účelové třídění nákladů je rozhodující pro zajišťování hospodárnosti výroby jednotlivých výrobků, vnitropodnikových útvarů i

celého podniku, neboť zachycuje příčinný vztah mezi náklady a účelem jejich vynakládání, tj. výroby. Základními nástroji výrokového řízení nákladů je kalkulace nákladů, základními nástroji řízení nákladů podle místa vzniku a odpovědnosti jsou rozpočty nákladů.

Náklady podle závislosti na změnách objemu výroby

Podle závislosti na změnách objemu výroby třídíme náklady na variabilní a fixní (Synek, 2006).

Náklady, které se mění v závislosti na objemu produkce označuje Král (1998) jako variabilní náklady. Naopak náklady, které zůstávají v určitém intervalu produkce neměnné i při změnách v objemu produkce jsou označovány jako náklady fixní. Základními ve skupině variabilních nákladů jsou tzv. náklady proporcionální. Závisí přímo úměrně na počtu prováděných výkonů. Jejich podíl připadají na jednotku výkonu je tedy konstantní. Příkladem proporcionálních nákladů jsou všechny jednicové. V závislosti na relaci proporcionálních a fixních nákladů, popř. na působení jiných faktorů, se mohou nákladové složky měnit jedním z následujících způsobů: Mohou růst v absolutní výši pomaleji, než objem prováděných výkonů, a jejich průměrný podíl na jednotku produkce tedy klesá. Tento typ tzv. podproporcionálních nákladů je v praxi poměrně častý. Příkladem jsou náklady na opravy a udržování strojního zařízení sledovaného ve vztahu k počtu vyrobených výrobků na něm, spotřeba elektrické energie zahrnující tzv. paušál a hodinovou spotřební sazbu a další.

Nebo dále mohou růst v absolutní výši pomaleji než objem prováděných výkonů. Vznik těchto tzv. nadproporcionálních nákladů není tak častý. Jejich příkladem je vzrůst mzdových nákladů při zajišťování zvýšeného objemu výkonů přesčasovou prací nebo zvyšující se spotřeba pohonných hmot při zvýšení rychlosti. Na první pohled vyvolávají tyto náklady dojem nehospodárnosti, která pak snižuje i celkovou efektivnost podniku. Toto však obecně neplatí dle Krále (1998), který dále uvádí, že rychlejší růst těchto nákladů může zabránit větším ztrátám, resp. snížení efektivnosti, které by nastaly, pokud by se jim podnik chtěl vyhnout za každou cenu.

Fixní náklady jsou náklady, neměnicí se v určitém rozsahu prováděných výkonů nebo aktivity podniku. Jejich značná část se vynakládá často ještě před zahájením

podnikatelského procesu, kdy je třeba např. koupit strojní zařízení, dopravní prostředky či jiný majetek dlouhodobé povahy. Fixní náklady, jak uvádí Swoboda (1992) vzniknou z toho a nezávisle na tom, zda se daná kapacita využívá nebo ne, nebo či se danou kapacitou vyrábí převážně produkt A nebo B. Král (1998) dále říká, že podstatnou charakteristikou důležitou pro řízení jejich hospodárnosti je fakt, že celkovou výši těchto nákladů již do jisté míry nelze ovlivnit v průběhu podnikatelského procesu a do značné míry ani omezením jeho intenzity. To vede samozřejmě k požadavkům maximálně využít danou kapacitu, kterou tyto náklady poskytují. Čím větší bude objem provedených výkonů, tím rychleji bude klesat podíl fixních nákladů na jednotku výkonu. Kapacita strojů, zařízení a ostatních ekonomických zdrojů, které vyvolávají vznik fixních nákladů, však není neomezená. Je vždy spojena s určitým objemem výkonu, který je možno se stávajícím strojním parkem a počtem pracovníků provést. Pokud objem výkonů převyší tuto hranici, je třeba tuto kapacitu rozšířit. Je tedy nezbytné opět jednorázově vynaložit nový blok fixních nákladů. Pokud tedy zkoumáme průběh relativních fixních nákladů na jednotku výkonu, platí tvrzení o jejich poklesu jen v rámci rozsahu, který odpovídá maximálnímu využití původní kapacity. V okamžiku změny fixních nákladů se tento pokles zastavuje a dochází ke skoku nejen v jejich absolutní výši, ale přirozeně i v podílu nákladů připadajících na jednotku výkonu (Král 1998).

2.4. Kalkulace nákladů

Dle Synka (1997) je kalkulace nákladů písemný přehled jednotlivých složek nákladů a jejich úhrnu na kalkulační jednici. Jejím úkolem je stanovit náklady na jednotlivé výrobky (kalkulační jednice). Mařík (1997) uvádí, že kalkulace nákladů si klade za cíl zjistit a vyhodnotit náklady, které obchodní podnik musí vynaložit na uskutečnění svých výkonů.

Při kalkulaci nákladů se náklady vznikající v podniku, nebo podstatná část těchto nákladů, zaznamenávají a přiřazují k jednotlivým druhům výrobků a procesů probíhajícím v podniku. V prvním případě dostaneme výrobní náklady, v druhém případě náklady na proces, resp. náklady výrobního procesu. Kalkulování nákladů je tedy matematické zobrazení dílčích aspektů podnikatelské činnosti. Zjišťování

výrobních nákladů a nákladů na procesy slouží v podstatě ke zjišťování základny, rozhodující pro výběr výrobních prostředků, a tedy i pro investiční rozhodování, jako základna pro stanovení cen a vypracování výrobního programu, dalším účelem kalkulace nákladů je snaha minimalizovat náklady na zvolené procesy, přičemž lze porovnat skutečné náklady s představami norem a čtvrtým cílem výpočtu nákladů je umožnit ohodnocení polotovarů a hotových výrobků v závislosti na obchodních a daňových předpisech (Swoboda, 1992).

Přehled jednotlivých položek nákladů dává všeobecný kalkulační vzorec (Synek, 2006):

1. Přímý (jednicový) materiál
2. Přímé (jednicové) mzdy
3. Ostatní přímé (jednicové) náklady
4. Výrobní (provozní) režie
 Vlastní náklady výroby (1 až 4)
5. Správní režie
 Vlastní náklady výkonu (1 až 5)
6. Odbytové náklady
 Úplné vlastní náklady výkonu (1 až 6)
7. zisk (ztráta)
 Prodejní cena

V kalkulaci jsou položky dvojího druhu – přímé (jednicové) a režijní (režie). Přímé náklady se přímo přiřazují jednotlivým druhům výrobků bez jejich předchozího soustředování podle místa vzniku. Do položky přímý materiál patří zejména suroviny, základní materiál, polotovary, pohonné hmoty, pomocný a ostatní materiál, výrobní obaly (podle toho, co je předmětem kalkulace). Do položky přímé mzdy zpravidla patří základní mzdy (úkolové, časové apod.), příplatky a doplatky ke mzdě a prémie a odměny výrobních dělníků přímo souvisící s kalkulovanými výkony. Do položky ostatní přímé náklady se zpravidla zahrnuje technologické palivo a energie, odpisy,

opravy a udržování, příspěvky na sociální zabezpečení, ztráty ze zmetků a vadné výroby aj.

Režijní náklady jsou náklady společně vynakládané na celé kalkulované množství výrobků, více druhů výrobků nebo zajištění chodu celého podniku, které není možné stanovit na kalkulační jednici přímo, nebo jejichž přímé určování by bylo nevhodné. Na jednotlivé výrobky se režijní náklady zúčtují nepřímou prostřednictvím přírážek podle určitých klíčů. Výrobní (provozní) režie zahrnuje nákladové položky souvisící s řízením a obsluhou výroby, které nelze stanovit přímo na kalkulační jednici. Patří sem především režijní mzdy (ve strojové výrobě až 80% mezd), opotřebením nástrojů, odpisy hmotného dlouhodobého majetku, spotřeba energie, náklady na opravy, náklady na technický rozvoj, režijní materiál. Do položky správní režie patří nákladové položky souvisící s řízením podniku, závodu nebo jiného organizačního útvaru jako celku; příkladem jsou odpisy správních budov, platy řídicích pracovníků, poštovné a telefonní poplatky, pojištění aj. Do odbytových nákladů patří náklady spojené s odbytovou činností, jako jsou náklady na skladování, propagaci, prodej a expedici výrobku.

Vzhledem k tomu, že režijní náklady představují značnou část celkových nákladů a jejich velikost neustále roste, je třeba řídit jejich vývoj a stanovit úkoly v jejich snižování vždy ve vztahu k výsledkům výroby. Režijní náklady jsou jedním z hlavních zdrojů ke snižování celkových nákladů a tím vedou k růstu hospodárnosti (Synek, 2003).

Synek (1997) dále rozlišuje kalkulace dle doby, kdy se sestavuje na kalkulaci předběžnou a kalkulaci výslednou. Předběžná kalkulace se sestavuje před zahájením výroby a slouží tak k plánování nákladů. Výsledná kalkulace se sestavuje po skončení výroby a odráží skutečný stav, kterého bylo dosaženo. Posláním předběžné kalkulace je vytvářet tlak na snižování nákladů. Používá se ve dvou základních formách a to jako normová nebo propočtová kalkulace. Normová kalkulace se opírá o konkrétní normy, zatímco propočtová kalkulace se využívá tam, kde normy neexistují nebo nejsou stanoveny – např. u nových výrobků. Podle druhu použitých norem se normové kalkulace vytváří jako kalkulace plánové a kalkulace operativní.

Z hlediska struktury jsou kalkulace dle Synka (2003) rozlišeny na postupnou a předběžnou. To má význam ve stupňovité výrobě, ve které se polotovary vlastní výroby

předcházejících fází spotřebovávají ve výrobě následujících fází. Postupná kalkulace obsahuje položku „polotovary vlastní výroby“, ve které se uvádějí vlastní náklady na výrobu polotovarů předcházejících stupňů. Průběžná kalkulace neobsahuje položku „polotovary vlastní výroby“, a vlastní náklady na tyto polotovary se uvádějí v členění podle položek kalkulačního vzorce. Z hlediska úplnosti nákladů Synek (1997) dále rozlišuje kalkulace úplných nákladů, které kalkulují veškeré náklady a kalkulace neúplných nákladů, zvané též kalkulace přímých, variabilních nákladů, které kalkulují pouze přímé náklady a příspěvek na úhradu fixních nákladů a zisku, popř. hrubé rozpětí.

2.5. Specifika kalkulace nákladů v zemědělství

Při zjišťování nákladů výkonů zemědělského podniku lze použít různých způsobů i různého postupu, což také vede k rozdílným výsledkům. Jednotlivé způsoby zjišťování nákladů, tj. v podstatě metody kalkulování, jsou charakterizovány jednak kalkulační jednicí, jednak způsobem přičítání nákladů ke kalkulační jednici a jednak i strukturou nákladů, vyjádřenou kalkulačním vzorcem.

Vymezení pojmů v oblasti kalkulací nákladů a systém kalkulačních metod nejsou v ekonomické literatuře a ani v hospodářské praxi jednotné. Protože v zemědělské praxi jde o složitou problematiku, jsou v praxi využívány odlišné kalkulační metody, které níže uvádím.

2.5.1. Charakteristika kalkulačních metod v zemědělství

Metodou kalkulace se rozumí způsob zjištění nákladů kalkulační jednice. Kalkulační jednice je výkon určitého druhu, popř. i jakosti, objemově vymezený určitou, obvykle naturální měrnou jednotkou výkonu (jednotkou množství, hmotnosti, plochy, objemu, času, délky apod.), na který se zajišťují náklady. V kalkulaci nákladů vždy stavíme do vzájemného poměru na jedné straně náklady vynaložené na určitou produkci a na druhé straně množství vyrobené produkce. Úkolem kalkulace je rozdělit náklady určitého výkonu na stanovené kalkulační jednice. Jakou metodu zvolíme, tj. jakého použijeme způsobu rozpočítávání nákladů na jednotlivé kalkulační jednice, se liší podle toho, zda příslušné výkony zemědělského podniku vznikají ve sdružené nebo nesdružené výrobě.

Zemědělská výroba je ve většině svých úseků výrobou sdruženou. To znamená, že jedním výrobním procesem nutně vzniká současně nebo postupně více různých výkonů (výrobků, prací), přičemž je možno jen do jisté míry nebo vůbec není možno ovlivnit jejich vzájemný poměr. V nesdružené výrobě naproti tomu jedním výrobním procesem vznikají výkony téhož druhu nebo pouze jeden výkon. Při kalkulaci nákladů je nutno v zemědělství používat různých kalkulačních metod, na jejichž správnosti závisí pak výsledek kalkulace (Novák, 2003).

Metoda odečítací (zůstatková)

Tato metoda spočívá v tom, že ze sdružených výkonů podniku, jejichž náklady se sledují souhrnně, se jeden druh výkonu označí za hlavní výkon (hlavní výrobek) a ostatní za výkony (výrobky) vedlejší. Kalkuluje se jen hlavní výkon. Vedlejší výrobky se nekalkulují a při kalkulaci se oceňují stanovenými cenami. Při kalkulaci se postupuje tak, že od celkových nákladů na sdružený výkon se nejprve odečte celková cena vedlejších výkonů a zbytek představuje náklady na hlavní výkon. Náklady stanovené kalkulační jednotice se pak zjistí dělením nákladů na hlavní výkon celkovým počtem kalkulačních jednotic (množství hlavních výrobků). Tato metoda se používala a ještě stále využívána v zemědělských podnicích v rostlinné i živočišné výrobě. Je zřejmé, že při použití této kalkulační metody byl výsledek používán na náklady hlavního výrobku do určité míry určen výší ocenění vedlejších výrobků. To ovšem ovlivňuje i výsledky kalkulací na ostatních úsecích výroby zemědělského podniku, neboť většinou část hlavních výrobků a část, nebo veškeré vedlejší výrobky jsou meziproduktem, který je spotřebován jinými výrobními úseky podniku, které jsou opět spjaty s dalšími úseky. Pro oceňování vedlejších výrobků bylo dříve stanoveno, že se oceňují tzv. stálými, zúčtovacími cenami, vyhlášenými pro celé území republiky. Stálé, zúčtovací ceny byly stanoveny na základě průměrných realizačních cen jednotlivých zemědělských výrobků, u meziproduktů na základě průměrných vlastních nákladů, resp. v oceňování živin ve srovnatelných průmyslových výrobcích. Protože ve vývoji let docházelo ke zvyšování realizačních cen a k růstu vlastních nákladů, byly zhruba každých 5 až 10 roků upravovány i stálé zúčtovací ceny. Z uvedeného tedy vyplývá řada nedostatků při

použití stálých zúčtovacích cen v kalkulacích vlastních nákladů a to především v tom, že nerespektuje vynaložené náklady na konkrétní výrobek v konkrétním podniku, čímž může být kalkulace více či méně zkreslena. Při použití odečítací metody může dojít (a v praxi někdy docházelo) i k tomu, že v důsledku mimořádných výrobních podmínek bylo získáno u některé plodiny mimořádně velké množství vedlejších výrobků a výsledkem výpočtu byly neúměrně nízké, resp. někdy i minusové vlastní náklady na hlavní výrobek.

Další nedostatky této metody vyplývají ze samotné ekonomické podstaty rozdělování sdružených výrobků určitého výkonu na hlavní a vedlejší. Je problematické jednoznačně určit, že sláma, chrást, telata apod. jsou vedlejšími výrobky, a to zejména z hlediska možností jejich dalšího využití.

Nedostatek odečítací metody spočívá rovněž v tom, že náklady na vedlejší výrobek se uvádějí v jedné, celkové částce a je obtížné určit, jakými podíly odečíst cenu vedlejšího výrobku od jednotlivých nákladových položek v rámci struktury kalkulačního vzorce.

V současné době je tato metoda používána hlavně v živočišné výrobě, kde ve všech chovech je chlévská mrva považována za vedlejší výrobek.

Metoda rozčítací

Metoda rozčítací spočívá v tom, že se sdružené výkony podniku nerozlišují na hlavní a vedlejší, ale považují se za rovnocenné a u všech se zjišťují náklady.

Sdružené náklady se plně rozvrhují na příslušné druhy výkonů podniku pomocí rozčítacích základů, které vyjadřují vzájemný vztah různých naturálních nebo peněžních ukazatelů u sdružených výrobků, kde se zároveň předpokládá, že tento vzájemný vztah nejlépe vyjadřuje i tento vztah u vlastních nákladů těchto výrobků.

Podstatou této metody je rozdělení (rozčítání) celkových nákladů sdruženého výkonu na příslušné druhy výkonů podle různých rozčítacích základů, z nichž nejobvyklejší jsou poměrová (ekvivalentní) čísla, jimiž se stanoví poměr mezi jednotlivými druhy výkonů podle množství (obvykle hmotnosti), např. u luk byl stanoven poměr mezi hmotností zelené píče a sena 1:4 apod. Při kalkulaci se postupuje tak, že se všechny výrobky převedou na společného jmenovatele, což bývá obvykle základní výrobek pomocí stanovených ekvivalentních čísel. Pak celkovým přepočteným množstvím výrobků

dělíme celkové náklady sdruženého výkonu a obdržíme vlastní náklady na jednici základního výrobku. Je-li třeba, lze zpětným vynásobením stanovenými ekvivalentními čísly zjistit vlastní náklady i ostatních sdružených druhů výkonů.

K další rozčítací základně patří též procentní podíly, podle nichž se rozvrhnou vlastní náklady na sdružené výkony. Používá se u obilovin a u lnu. Byla též používána u cukrovky, kde ale změnou technologií výroby chrást již není považován za hlavní výrobek.

Třetí nejobvyklejší základnou je pomocná kalkulační jednice, kde ze společného jmenovatele, jakožto rozčítací základny pro rozdělení celkových nákladů se zvolí vhodná jednotka, která musí být v příčinné souvislosti s vynaloženými náklady. Např. při kalkulaci ovocnářství (nejsou-li sledovány odděleně náklady na jednotlivé druhy ovoce) je pomocnou kalkulační jednicí 1 ovocný strom, přičemž je stanoveno, že za 1 strom se považuje 1 vysokokmen, 2 polokmeny nebo čtvrtkmeny a 10 keřů.

Z uvedeného také vyplývají i nedostatky této metody, protože vlastní náklady vypočtené pomocí různých rozčítacích základen jsou více nebo méně přibližné. Přesto však je tato metoda ve své podstatě ekonomicky správnější než kalkulační metoda odečítací, a to především z toho důvodu, že bere zřetel na výši vlastních nákladů vynaložených na sdruženou výrobu.

Kombinace metody odečítací s rozčítací spočívá v tom, že se ze sdružených výrobků podniku jeden nebo několik označí jako vedlejší výrobek a ostatní pak za hlavní. Další postup pak vyplývá z objasnění obou uvedených metod, tj. ocenění vedlejších výrobků stanovenými cenami, odečtení této částky od celkových sdružených vlastních nákladů příslušného výkonu a rozvržení zbývajících sdružených nákladů na sdružené hlavní výkony pomocí stanovených rozčítacích základen. Nedostatky této kalkulační metody spočívají v nedostacích obou výše uvedených metod. V současné době se používá ke kalkulaci výroby mléka.

2.5.2. Ostatní kalkulační metody

Výpočetně nejjednodušší metodou je metoda dělením, které se používá tehdy, jestliže je produkován pouze jeden druh výkonu. Vlastní náklady kalkulační jednice se

pak vypočítávají prostým dělením celkových nákladů na nesdružený výkon množstvím kalkulačních jednic.

Vzniká-li výrobním procesem pouze jedna jednotka výkonu (jeden výrobek, jedna práce), tzn., je-li předmět kalkulace současně kalkulační jednicí, používá se zakázkové metody. Tato metoda má v zemědělských podnicích použití hlavně při kalkulaci výkonů opravárenských a stavebních středisek zemědělského podniku (Novák, 2003).

Pro kalkulace nákladů v zemědělství byl stanoven obecný kalkulační vzorec:

Položky kalkulačního vzorce

1. Nakoupený materiál (osiva, sadba, krmiva, steliva, hnojiva, chemické ochranné prostředky a ostatní materiál)
2. Výrobky vlastní výroby (osiva, krmiva, steliva, hnojiva a ostatní vlastní výrobky)
3. Ostatní přímé náklady a služby (celá řada prvotních nákladů podle povahy výroby)
4. Mzdové a osobní náklady
5. Odpisy nehmotného a hmotného dlouhodobého majetku
6. Odpisy zvířat
7. Práce vlastních mechanizačních prostředků a opravy a udržování
8. Výrobní režie
9. Správní režie

Základní význam kalkulačního vzorce spočívá v tom, že je informačním podkladem pro hodnocení úrovně jednotlivých nákladových položek u jednotlivých výrobků v zemědělských podnicích.

2.6. Ekonomika zemědělské produkce v ČR

Vstup ČR do EU výrazně zlepšil hospodářskou situaci českého zemědělství.

Zemědělství podnikatelé dnes v ČR hospodaří přibližně na 4 264 tis. ha zemědělské půdy, která tak tvoří přibližně polovinu (54 %) celkové rozlohy státu. Na jednoho obyvatele republiky připadá 0,42 ha zemědělské půdy, z toho 0,30 ha půdy orné, což je evropský průměr. Více než třetinu půdního fondu ČR tvoří lesní pozemky.

Od roku 1995 ubylo 15 tis. ha zemědělské půdy, oproti tomu výměra lesní půdy vzrostla o 16 tis. ha. Zatímco výměra orné půdy v posledních deseti letech trvale klesá, výměra pozemků evidovaných v katastru nemovitostí jako trvalé travní porosty se naopak o 71 tis. ha zvýšila. Polovina zemědělského půdního fondu se nachází v oblastech méně příznivých pro hospodaření (tzv. LFA oblasti) a to jsou právě oblasti, kde se zakládání a udržování luk a pastvin podporuje (www.Mze.cz).

Většina zemědělské půdy je ve vlastnictví fyzických a právnických osob. Ve vlastnictví státu je 599,7 tis. ha zemědělské půdy (k 31. 12. 2004), kterou pronajímá Pozemkový fond ČR. Velká roztržitost vlastnictví půdy a velký podíl najaté půdy (90 %) od velkého počtu pronajímatelů je určitou překážkou omezující rozvoj podnikání na zemědělské půdě. Základní podmínkou pro uspořádání vlastnických vztahů k půdě je řešení pozemkových úprav. Velikostní struktura podniků se výrazně liší od struktury podniků ve 25 členských zemích Evropské unie. Podniky s více než 50 ha zemědělské půdy totiž zaujímají 92,2 % z celkové výměry obhospodařované zemědělské půdy.

Počet pracovních sil v zemědělství poklesl v roce 2004 přibližně na 141 tis. osob, což představuje meziroční úbytek 4,7 % zemědělských pracovníků. Podíl pracovníků v zemědělství ve struktuře zaměstnanosti národního hospodářství se snížil na 3,8 % (www.szif.cz).

Podíl zemědělství a lesnictví na hrubé přidané hodnotě v národním hospodářství se za uplynulých 10 let významně snížil a přibližuje se průměru EU 15. Z porovnání produktivity práce v rámci EU vyplývá velký rozdíl mezi starými a novými státy i značně nízká úroveň v České republice, třebaže je mezi novými členskými státy nejvyšší. Podobná situace je v potravinářském průmyslu, který rovněž vyžaduje zvýšení produktivity práce. Technicko-materiální zabezpečení zemědělské výroby zaostává,

zejména u techniky a technologií pro plnění nastavených norem především ve spojitosti se zajištěním pohody zvířat, eliminace negativních dopadů zemědělské výroby na přírodu a vytvoření atraktivnějšího prostředí pro život na venkově.

Vzdělanostní úroveň pracovníků v zemědělství, i přes její pozvolné zlepšování, je stále výrazně nižší než v ostatních odvětvích národního hospodářství. Pomalé tempo obnovy zemědělské techniky je v kombinaci s nízkou produktivitou práce a nízkou vzdělanostní úrovní pracovníků v zemědělství patrně nejvýznamnější bariérou konkurenceschopnosti českého zemědělství. Pokud jde o poradenství v zemědělství, poradenské služby poskytují privátní poradci, kteří jsou vedeni v registru poradců Ministerstva zemědělství. Vstupem ČR do EU pokračuje trend spotřebitelské poptávky po sortimentu potravinářských výrobků s vyšší přidanou hodnotou a kvalitou ve vyšších cenových relacích. Proto je důležitým faktorem zvyšování kvality v této oblasti, podpora výzkumu, inovací a nových technologií, získávání značek kvality, zajištění právní ochrany výrobků, certifikace biopotravin, propagace výrobků a systematické vzdělávání pracovníků všech úrovní.

V agrárním exportu se dlouhodobě uplatňují především komodity mléko, živá zvířata, obilí a cukr, jejichž vývoz však není pro ČR perspektivní z důvodu nízkého stupně finalizace těchto komodit a „nárazovitosti“ jejich vývozu. Kromě těchto komodit mají na českém a agrárním vývozu významný podíl pivo, slad, chmel, cukrovinky, mléčné výrobky, vejce a med, pekařské výrobky a potravinářské přípravky (www.szif.cz).

V roce 2007 v porovnání s rokem 2006 vzrostl náš agrární vývoz o 23,7 % a naopak agrární dovoz poklesl o 11,2 %. Dovoz ze zemí původní EU-15 v porovnání s rokem 2006 vzrostl zhruba o 11 miliard korun, náš vývoz do těchto zemí ale také vzrostl, a to asi o 9 miliard korun. V důsledku toho došlo k prohloubení pasivní bilance obchodu s těmito státy o 1 385 mil. Kč. Bilance s EU-15 je tedy v roce 2007 záporná, a to – 37 096 mil Kč.

Ve vztahu k novým evropským zemím jsme si oproti roku 2006 o více než 7 miliard korun zlepšili obchodní bilanci a její výsledek je kladný. Dlouhodobá pasivní bilance agrárního obchodu se meziročně snížila téměř o šest miliard korun na necelých minus 28 miliard. Přestože víme, že na tomto vývoji má největší podíl vývoz pšenice a mléka

jakožto surovin, nikoli výrobků, jde o první známku pozitivního vývoje po mnoha letech (www.Mze.cz).

V roce 2007 se v ČR podstatně zvýšila zemědělská produkce, která v běžných základních cenách představovala 120 078,4 mil. Kč (index 2007/2006 = 118,8 %), z toho rostlinná produkce činila 65 507,5 mil. Kč (index 2007/2006 = 134,0 %) a živočišná produkce 48 291,3 mil. Kč (index 2007/2006 = 103,4 %). Zbytek do celkové produkce zemědělského odvětví vedle rostlinné a živočišné produkce tvořila jednak zemědělská práce prováděná dodavatelsky, tj. produkce zemědělských služeb (2 322,9 mil. Kč), a jednak nezemědělské vedlejší činnosti (neoddělitelné) ve výši 3 956,7 mil. Kč. Prudký nárůst rostlinné produkce v roce 2007 byl výsledkem jednak celkově vyšších sklizní obilovin (pšenice, žito, tritikale, kukuřice na zrno), brambor a řepky, a jednak výrazného navýšení cen zemědělských výrobků.

Celkový odhadnutý objem dotací na výrobky za rok 2007 činil 3 019,2 mil. Kč, z toho 132,7 mil. Kč na rostlinné výrobky a 2 886,5 mil. Kč na živočišné výrobky, zatímco celkový objem dotací na výrobky v roce 2006 představoval 2 270,1 mil. Kč. Rostlinná produkce se v roce 2007 podílela na produkci zemědělského odvětví v běžných základních cenách 54,6 %, přičemž nejvýznamnější zastoupení na rostlinné produkci měly obiloviny (47,1 %) a technické plodiny (21,4 %). Živočišná produkce byla zastoupena na produkci zemědělského odvětví v běžných základních cenách 40,2 %, nejvýznamnější podíl na živočišné produkci představovaly produkce mléka (43,7 %) a chov jatečných prasat (23,0 %). Mezi spotřeba se podílela na produkci zemědělského odvětví (bez dotací na výrobky) 74,1 %, v mezi spotřebě byla nejvíce zastoupena krmiva (40,9 %). Podnikatelský důchod v běžných základních cenách (v podstatě zisk) v zemědělství dosáhl v roce 2007 objemu více než 13,7 mld. Kč, což ve srovnání s rokem 2006 (7 209,8 mil. Kč) představuje výrazný nárůst, vyjádřený indexem 190,1 %.

Celkově je možno hodnotit výsledky zemědělství za rok 2007 jako velmi příznivé, jak v oblasti produkce a mezi spotřeby, tak zejména v oblasti dosaženého výsledku hospodaření (podnikatelského důchodu). Snižuje se míra zadluženosti. Roste zájem o zemědělské úvěry a rozšíření úvěrových možností pro zemědělce (www.Mze.cz).

Zemědělství dnes již neslouží pouze výrobě potravin, ale přebírá na sebe i důležité společenské a ekologické funkce. Zemědělská činnost je nedílnou, ne-li esenciální

složkou venkovského prostoru, který si zaslouží péči a podporu. Zemědělci jsou k těmto podobným pro veřejnost i životní prostředí prospěšným činnostem vedeni i celou škálou dotačních nástrojů, ať již národních či evropských, jejichž zprostředkovatelem je Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) jako akreditovaná platební agentura. Dotace z EU jsou v rámci společné zemědělské politiky poskytovány z Evropského zemědělského záručního fondu (EAGF) a v nynějším programovacím období (2007 – 2013) také z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a z Evropského rybářského fondu (EFF). Program rozvoje venkova (PRV), který čerpá finanční prostředky z EAFRD nahradil Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) a Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ). V rámci společné zemědělské politiky se v EU uplatňují tři zásady - společný trh pro zemědělské produkty při společných cenách, zvýhodnění produkce ze zemí Unie na úkor vnější konkurence a finanční solidarita - financování ze společného fondu, do něhož všichni přispívají.

Významnou složkou podpor do českého zemědělství jsou od roku 2004 přímé platby poskytované na hektar obhospodařované zemědělské půdy. Tyto podpory jsou vypláceny v systému SAPS, tj. zjednodušeným systémem plateb. U přímých plateb má ČR možnost dorovnávat přímé platby formou národních doplňkových plateb z vlastních zdrojů. S ohledem na potřebu cílené podpory byly pro národní doplňkové platby vybírány komodity, které jsou systémem SAPS nejvíce znevýhodněny. Velké možnosti pro zemědělství představuje Program rozvoje venkova (PRV), který byl spuštěn v roce 2007. Stejně nezanedbatelnou finanční pomocí jsou pak rovněž tržní opatření Společného evropského trhu, které řeší výkyvy poptávky a nabídky na trhu a zabezpečují zemědělským podnikatelům větší jistotu a lepší stabilitu v podnikání (www.szif.cz).

3. METODIKA PRÁCE

V zemědělském podniku ZAS Podchotucí, a.s, bude provedena analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability. Vlastní analýza je rozdělena do dvou částí. V první je provedena analýza rentability hospodaření podniku. V druhé pak rozbor hlavních rostlinných komodit. Podklady pro analýzy budou získány ze sestav kalkulací nákladů a z účetních výkazů podniku.

V první části analýzy jsou zhodnoceny výsledky za období let 2003 až 2007. Je zde proveden rozbor absolutních vstupních dat a zpracování rozboru vertikální struktury účetních výkazů. Na rozbor absolutních vstupních veličin navazuje vytvoření paralelní a pyramidové soustavy ukazatelů, resp. ukazatelů rentability a zhodnocení vývoje výsledku hospodaření v daném intervalu.

Výpočty jsou provedeny podle následujících vztahů:

$$\text{Rentabilita vlastního kapitálu (ROE)} = Z/VK$$

kde: Z – zisk po zdanění (EAT),

VK – vlastní kapitál,

$$\text{ROE} = Z/VK = Z/T \times T/CA \times CA/VK$$

neboli

ROE = výnosnost vlastního kapitálu = rentabilita tržeb x obrat aktiv x míra finanční páky

$$\text{Rentabilita celkového kapitálu} = ZUD/CA$$

kde: ZUD – zisk před úroky a daněmi (provozní HV),

CA - celková aktiva,

$$\text{Rentabilita tržeb (ROS)} = ZUD/T$$

kde: ZUD – zisk před úroky a zdaněním (EBIT),

T - tržby,

$$\text{Nákladovost (N/T)} = 1 - \text{ROS}$$

Údaje pro zpracování analýzy výsledku hospodaření a rentability budou získány z výkazu zisku a ztráty a z rozvahy podniku za období let 2003 až 2007. Z rozvahy budou použity stavové veličiny k 31.12.

Ve druhé části je proveden rozbor nákladovosti, zpeněžování a rentability hlavních rostlinných produktů v období 2003 až 2007. Je zde zhodnocen vývoj produkce jednotlivých plodin v ČR včetně její realizace. Dále jsou zde vyjádřeny vlastní náklady na ha jednotlivých výkonů. Nakonec je provedena analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability hlavních rostlinných komodit podniku a porovnání některých ukazatelů s podniky výběrového šetření VÚZE za rok 2006. Pro analýzu jsou vybrány u obilovin – pšenice ozimá, ječmen ozimý, ječmen jarní, z olejnin řepka ozimá a z okopanin pak cukrovka.

Sledování a analýza vlastních nákladů vybraných komodit je provedena podle kalkulačního vzorce s následným členěním nákladů:

1. Nakoupený materiál
 2. Výrobky vlastní výroby
 3. Ostatní přímé náklady a služby
 4. Mzdové a osobní náklady
 5. Pojištění úrody
 6. Práce vlastních mechanizačních prostředků a opravy a udržování
 7. Výrobní režie
 8. Správní režie
- Náklady celkem

Pro zhodnocení zpeněžování výroby je vypočtena průměrná realizační cena a zisk na jednotku produkce. Zisk na jednotku produkce je vypočten jako rozdíl realizační ceny a vlastních nákladů produkce. K němu pak jsou připočteny dotace na plochu z EU, (národní dotace zde nejsou připočítány). Pro zhodnocení rentability výroby je použit vzorec míry rentability, který je uveden níže:

Míra rentability = $Zisk/Náklady * 100$

kde: Zisk= zisk na jednotku produkce + dotace na jednotku produkce,

Náklady – vlastní náklady na jednotku hlavního výrobku.

Vyjadřuje, kolik na 100 Kč vynaložených nákladů bylo realizováno zisku, respektive ztráty.

Výsledky ukazatelů nákladovosti, zpeněžování a rentability jsou pro přehlednost uspořádány do tabulek. Na základě vypočtených hodnot bude provedeno zhodnocení nejdůležitějších faktorů ovlivňující jejich úroveň a vývoj ve sledovaném období.

4. CHARAKTERISTIKA PODNIKU

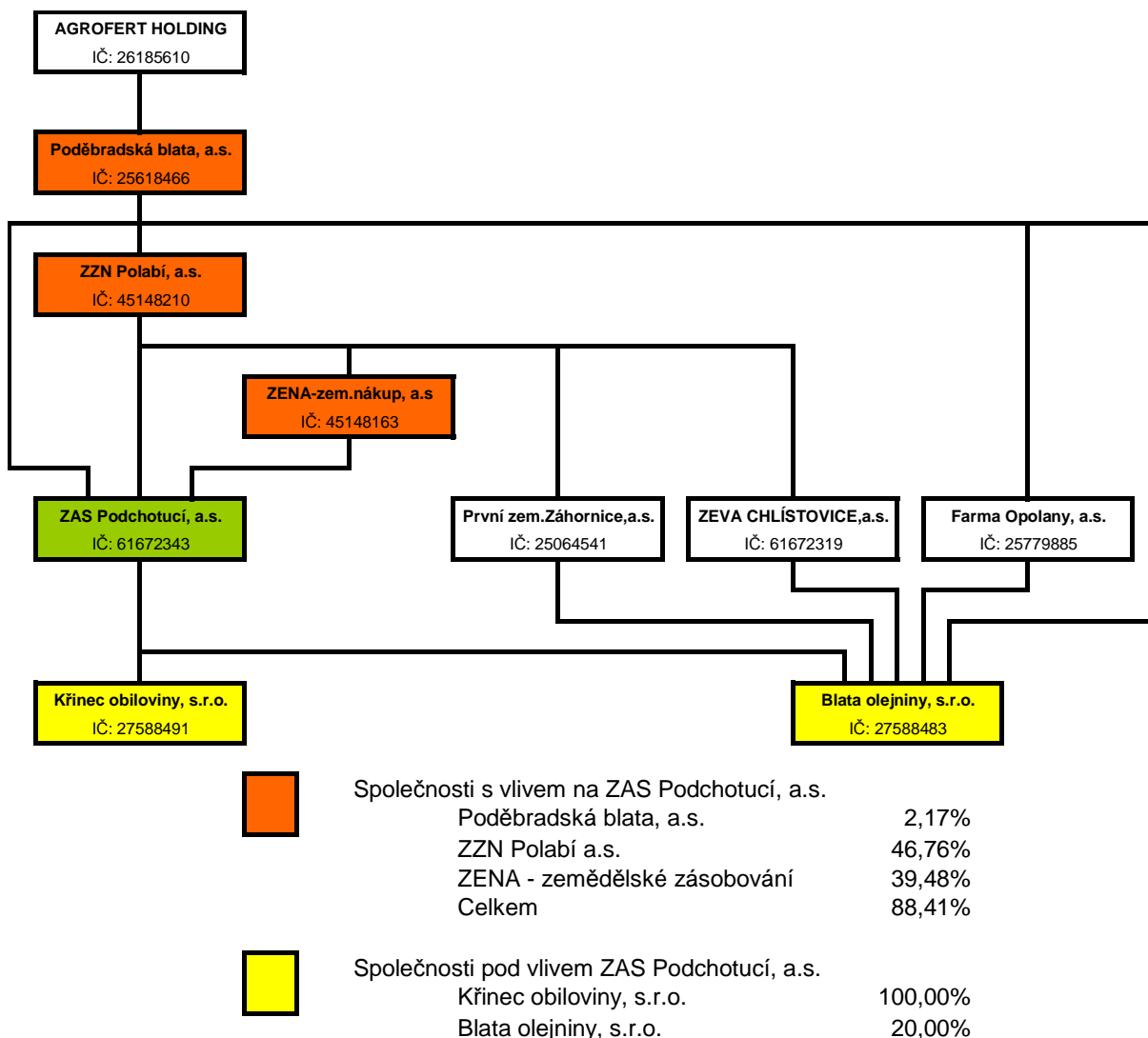
Kořeny akciové společnosti sahají až do 50. let minulého století, kdy byla založena družstva, jejichž postupným slučováním se vytvořil celek o výměře 2 000 ha s univerzální zemědělskou výrobou typickou pro Polabí.

Po transformaci zemědělství v roce 1992 družstvo pokračovalo v hospodaření s postupným útlumem živočišné výroby a v roce 1995 se přeměnilo na akciovou společnost. Postupně se rozrostlo na výměru 3 000 ha. V současné době se podnik specializuje pouze na rostlinnou výrobu.

Zemědělská akciová společnost Podchotucí, a.s., Křinec 2 vznikla ke dni 1. 5. 1995 zápisem do obchodního rejstříku vedeného Městským soudem v Praze a je právním nástupcem Zemědělského družstva Podchotucí v Křinci.

Základní kapitál společnosti činí 48.129.000,-- Kč, který je rozvržen na 4.686 kusů akcií znějících na jméno ve jmenovité hodnotě každé akcie 10.000 Kč, vydaných v listinné podobě, a 1.269 kusů akcií znějících na jméno ve jmenovité hodnotě každé akcie 1.000 Kč, vydaných v listinné podobě.

Vztahy mezi propojenými osobami, které se týkají společnosti, jsou uvedeny níže v organizačním diagramu:

Společnost náleží do skupiny podniků „AGROFERT“ s tím, že je zprostředkovaně ovládána přes Poděbradská blata, a.s., ZZN Polabí, a.s. a Zenu-zem.nákup, a.s. Tyto společnosti mají celkem 88,41 % hlasovacích práv. S těmito ovládajícími osobami resp. se ZZN Polabí, a.s. jsou každoročně uzavírány a naplňovány smlouvy na dodávky zemědělských potřeb, strojů a prodej obilí (přes Křinec obiloviny, s.r.o.), olejin (přes Blata olejniny, s.r.o.) a luštěnin.

Nejvyšším orgánem společnosti je valná hromada, která je nyní složena z 56 akcionářů. Statutárním orgánem je tříčlenné představenstvo, jenž řídí činnost společnosti a jedná

jejím jménem. Výkonnou pravomocí je tímto představenstvem pověřen volený ředitel, který je totožný s předsedou představenstva. Kontrolním orgánem je zde tříčlenná dozorčí rada, jenž dohlíží na výkon působnosti představenstva a uskutečňování podnikatelské činnosti společnosti.

Podnik je členěn na středisko rostlinné výroby a středisko technických služeb. V této době zaměstnává 28 zaměstnanců, z nichž 3 zaměstnanci jsou zaměstnání na částečný úvazek. Účetnictví, ekonomika a evidence půdy je zajišťována externími poradci, tzv. outsourcingem.

Společnost hospodaří v Polabí, severní části okresu Nymburk. Nyní obhospodařuje 2831 ha orné půdy a 5 ha luk, z nichž je 320 ha ve vlastnictví podniku. Společnost i nadále počítá s dalším odkupem půdy z důvodu zachování vlastní výrobní základny.

Svou lokací je podnik zařazen do řepařské výrobní oblasti, která se vyznačuje teplým a vlhkým klimatem s výraznou převahou nejproduktivnějších řepařských půd – černozemního a hnědozemního charakteru v rovinném terénu se sklonitostí do 3°, v nadmořské výšce 190-240 m. Průměrná roční teplota se pohybuje v rozmezí 8,1-9 °C a průměrný roční úhrn srážek činí 500-600 mm. Z půdního druhu převažují půdy hlinité až hlinito-jílovité. Procento zornění je 99,82 %. Zastoupení plodin v osevním postupu vyplývá z půdně klimatických podmínek dané oblasti. Vyznačuje se optimálními předpoklady pro pěstování cukrovky, kvalitní potravinářské pšenice a sladovnického ječmene. Produkční schopnost půd se v této oblasti pohybuje v rozmezí 76 až 84 bodů. Zastoupení jednotlivých plodin v osevním postupu podniku je využíváno v následujícím poměru:

Obiloviny tvoří 67 %,

Z toho: pšenice ozimá 74 %

ječmen ozimý 13 %

ječmen jarní 13 %

Olejniny řepka ozimá 11 %

Luskoviny hrách, soja 14 %

Okopaniny cukrová řepa 8 %

V rámci okresu Nymburk patří tato společnost k významným pěstitelům především obilovin, s roční produkcí přes 7 000 t pšenice ozimé, 1 200 t sladovnického ječmene.

Dále patří mezi přední producenty cukrovky s ročním objemem přes 13 000 t a olejnin, kde se jedná konkrétně o pěstování řepky ozimé. Každoročně je odbyt rostlinné produkce smluvně zabezpečen a to u obilnin a olejnin se společností ZZN Polabí, a.s., u sladovnického ječmene se společností Sladovny Soufflet ČR, a.s., a u cukrovky s Cukrovary a lihovary TTD, a.s. Dobruška. Dodavatelem pesticidů, průmyslových hnojiv a zemědělské techniky je mateřská společnost ZZN Polabí, a.s. Dodavatelem většiny osiv obilovin je ZZN Polabí, a.s. Osivo sladovnického ječmene zajišťují Sladovny Soufflet ČR, a.s., a osivo cukrovky Cukrovary a lihovary TTD, a.s. Dobruška. Doplňkovou činností je provádění sklizně obilovin i cukrovky pro ostatní zemědělské subjekty formou služby.

V následujícím přehledu je shrnutí základních ukazatelů hospodaření v roce 2007.

Ukazatel	
Výkaz zisku a ztráty (v tis. Kč)	
Výkony	73 325
Výrobní spotřeba	40 435
Osobní náklady	11 224
Provozní výsledek hospodaření	34 436
Výsledek hospodaření před zdaněním	33 449
Výsledek hospodaření po zdanění	25 946
Rozvaha (v tis. Kč)	
Dlouhodobý majetek	83 499
oběžný majetek	68 591
Aktiva (pasiva) celkem	152 105
Vlastní kapitál	131 477
Cizí zdroje	20 628
z toho úvěry dlouhodobé	0
krátkodobé	0
Ukazatele hospodaření	
Výkony na 1 pracovníka v tis. Kč	2 528
Průměrná hodinová mzda v Kč	144
průměrná měsíční mzda v Kč*)	23 569
Průměrná měsíční mzda v Kč - Česká republika*)	22 382
Průměrná měsíční mzda v Kč - zemědělství*)	16 800

* na přepočtené počty

Průměrný počet pracovníků celkem	29
z toho: Technicko-hospodářský pracovník	3
Dělníci	22
Ostatní	4
Řídící pracovníci přímo podléhající řediteli a ředitel	3
Průměrný věk pracovníků	52

5. ANALÝZA HOSPODAŘENÍ PODNIKU

V analýze hospodaření společnosti jsou zhodnoceny výsledky za období let 2003 až 2007. Byl zde proveden rozbor absolutních vstupních dat a analýza rozboru vertikální struktury účetních výkazů. Na rozbor absolutních vstupních veličin navazuje vytvoření paralelní a pyramidové soustavy ukazatelů, resp. ukazatelů rentability a zhodnocení vývoje výsledku hospodaření v daném období.

5.1. Majetek a kapitál podniku

Celková hodnota majetku se za sledované období od roku 2003 do roku 2007 výrazně zvýšila z 95 mil. Kč v roce 2003 na 152 mil. Kč. V roce 2007 úroveň dlouhodobého majetku se zvýšila z 45 mil. Kč v roce 2003 na 83,5 mil. Kč k 31.12 2007. Společnost zaznamenala v posledním období dlouhodobý nehmotný majetek a to ve výši 1 501 tis. Kč.

Oběžný majetek měl rovněž stoupající tendenci, z původních 50 mil. Kč v roce 2003 na 68,6 mil. Kč k 31.12 2007. Skladba oběžného majetku je dlouhodobě stabilní. Společnost nezaznamenala žádné dlouhodobé pohledávky.

Tab. 1: Majetek podniku (v tis. Kč)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
AKTIVA CELKEM	95 335	123 484	112 578	121 894	152 105
Dlouhodobý majetek	45 115	55 779	52 432	66 029	83 499
Dlouhodobý nehmotný majetek	0	0	0	0	1 501
Dlouhodobý hmotný majetek	40 769	52 235	51 723	65 079	81 048
Dlouhodobý finanční majetek	4 346	3 544	709	950	950
Oběžný majetek	50 219	67 684	60 127	55 816	68 591
Zásoby	31 181	38 148	31 061	28 706	28 232
Dlouhodobé pohledávky	0	0	0	0	0
Krátkodobé pohledávky	12 046	12 438	27 171	11 177	21 189
Krátkodobý finanční majetek	6 992	17 098	1 895	15 933	19 170
Časové rozlišení	1	21	19	49	15

Vlastní kapitál společnosti v období 2003 až 2007 postupně rostl ze 78 mil. Kč na 131,5 mil. Kč. Výsledek hospodaření kolísal mezi 3,4 mil. Kč (2003) a 25,9 mil Kč (2007) a to s výraznými výkyvy v jednotlivých letech. V roce 2005 dosahuje hospodářský výsledek nejnižších hodnot a to ve výši 2,8 mil Kč. Úroveň cizích zdrojů se průběžně mění, k 31.12 2007 je 20,6 mil. Kč.

Tab. 2: Kapitál podniku (v tis. Kč)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
PASIVA CELKEM	95 335	123 484	112 578	121 894	152 105
Vlastní kapitál	78 384	93 537	95 923	106 010	131 477
Základní kapitál	48 129	48 129	48 129	48 129	48 129
Kapitálové fondy	86	86	86	86	86
Rezervní fondy, nedělitelný fond a ostatní fondy ze zisku	8 921	9 079	9 931	10 175	10 728
Výsledek hospodaření minulých let	17 749	20 836	34 921	37 577	46 588
Výsledek hospodaření běžného roku	3 499	15 407	2 856	10 043	25 946
Cizí zdroje	16 951	29 947	16 655	15 884	20 628
Rezervy	0	2 626	5 252	6 179	3 422
Dlouhodobé závazky	586	1 841	2 809	3 534	4 269
Krátkodobé závazky	7 565	18 880	4 194	3 971	12 937
Bankovní úvěry a výpomoci	8 800	6 600	4 400	2 200	0
Časové rozlišení	0	0	0	0	0

5.2. Vertikální analýza rozvahy

Dlouhodobý majetek se pohybuje v rozmezí 45 % (2004) až 55 % (2007). Převažuje dlouhodobý hmotný majetek, který se pohybuje v rozmezí 42,3 % (2004) – 53,39 % (2006). Podíl dlouhodobého finančního majetku byl nejvyšší ve výchozím roce hodnoceného období (4,6 %), postupně se snížil až na 0,6 %.

Oběžný majetek je dlouhodobě tvořen především zásobami – ty se pohybují v intervalu od 32,7 % (2003) do 18,56 % (2007) a krátkodobými obchodními pohledávkami, podíl kolísá mezi 9% až 24 %. Krátkodobý finanční majetek společnosti představuje

dlouhodobě 1,7 % až 13 % aktiv celkem. V tabulce 3 je uveden podíl jednotlivých položek aktiv na bilanční sumě.

Tab. 3: Struktura majetku podniku (v %)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
AKTIVA CELKEM	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Dlouhodobý majetek	47,30	45,20	46,60	54,17	54,90
Dlouhodobý nehmotný majetek	0,00	0,00	0,00	0,00	0,99
Dlouhodobý hmotný majetek	42,80	42,30	45,90	53,39	53,28
Dlouhodobý finanční majetek	4,60	2,90	0,60	0,78	0,62
Oběžný majetek	52,70	54,80	53,40	45,79	45,09
Zásoby	32,70	30,90	27,60	23,55	18,56
Dlouhodobé pohledávky	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Krátkodobé pohledávky	12,60	10,10	24,10	9,17	13,93
Krátkodobý finanční majetek	7,30	13,80	1,70	13,70	12,60
Časové rozlišení	0,00	0,00	0,00	0,04	0,01

Dlouhodobý podíl vlastního kapitálu na celkových pasívech (bilanční sumě) je 75 až 86%. Podíl cizích zdrojů se pohybuje v intervalu od 13 do 24 %.

Tab. 4: Struktura kapitálu podniku (v %)

Rozvaha / Datum závěrky	2003	2004	2005	2006	2007
PASIVA CELKEM	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Vlastní kapitál	82,20	75,70	85,20	86,97	86,44
Základní kapitál	50,50	39,00	42,80	39,48	31,64
Kapitálové fondy	0,10	0,10	0,10	0,07	0,06
Rezervní fondy, nedělitelný fond a ostatní fondy ze zisku	9,40	7,40	8,80	8,35	7,05
Výsledek hospodaření minulých let	18,60	16,90	31,00	30,83	30,63
Výsledek hospodaření běžného roku	3,70	12,50	2,50	8,24	17,06
Cizí zdroje	17,80	24,30	14,80	13,03	13,56
Rezervy	0,00	2,10	4,70	5,07	2,25
Dlouhodobé závazky	0,60	1,50	2,50	2,90	2,81
Krátkodobé závazky	7,90	15,30	3,70	3,26	8,51
Bankovní úvěry a výpomoci	9,20	5,30	3,90	1,80	0,00
Časové rozlišení	0,0	0,00	0,00	0,0	0,00

5.3. Výnosy, náklady a výsledek hospodaření

V tabulce 5 jsou uvedeny hodnoty výnosů a nákladů z veškeré činnosti podniku, jež je v daném podniku tvořena rostlinnou výrobou.

Tab. 5: Náklady a výnosy (v tis. Kč)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
Náklady celkem	47 507	57 524	64 558	55 504	59 478
Provozní náklady	44 188	53 443	60 106	53 897	58 146
Finanční náklady	3 319	4 081	4 452	1 607	1 332
Mimořádné náklady	0	0	0	0	0
Výnosy celkem	51 716	77 700	68 382	67 171	92 927
Provozní výnosy	49 806	74 762	65 193	66 628	92 582
Finanční výnosy	1 910	2 938	3 189	226	345
Mimořádné výnosy	0	0	0	317	0

Z tabulky je zřejmá stoupající tendence výnosů a nákladů. Největší podíl zde zaujímají provozní náklady a provozní výnosy. Tato struktura nákladů a výnosů je zcela charakteristická pro podniky, v jejichž předmětu podnikání převažuje výrobní činnost.

5.3.1. Provozní výsledek hospodaření

Výkony společnosti jsou tvořeny tržbami za prodej vlastních výrobků a služeb, změnou stavu zásob vlastní výroby a aktivací vnitropodnikových výkonů. Během sledovaného období mají rostoucí tendenci, avšak s výraznými výkyvy v jednotlivých letech, které jsou jednak ovlivněny objemem vytvořené produkce, která je závislá především na počasí v průběhu vegetačního období jednotlivých plodin a následně úrovní realizačních cen při jejich prodeji.

Tab. 6: Provozní výnosy, náklady a výsledek hospodaření (v tis. Kč)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
Tržby za prodej zboží	0	113	533	0	0
Náklady vynaložené na prodané zboží	0	75	586	0	0
Obchodní marže	0	38	-53	0	0
Výkony	45 168	64 817	47 832	49 992	73 325
Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb	41 839	63 569	52 397	47 147	75 459
Změna stavu zásob vlastní výroby	3 258	1 173	-4 862	2 475	-2 219
Aktivace vnitropodnikových výkonů	71	75	297	370	85
Výkonová spotřeba	30 115	32 167	35 842	34 904	40 435
Spotřeba materiálu a energie	23 887	24 588	29 252	27 212	32 828
Služby	6 228	7 579	6 590	7 692	7 607
Přidaná hodnota	15 053	32 688	11 937	15 088	32 890
Osobní náklady	7 831	9 772	9 818	9 287	11 224
Daně a poplatky	2 188	2 181	2 852	2 366	2 325
Odpisy dlouhodobého majetku	5 995	6 093	6 469	5 831	6 646
Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálu	187	485	3 302	204	3 177
Zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku a materiálu	80	514	1 468	139	63
Změna stavu rezerv a opravných položek	-2 032	2 626	2 626	1 261	-2 558
Ostatní provozní výnosy	4 451	9 347	13 526	16 432	16 080
Ostatní provozní náklady	11	15	445	109	11
Provozní výsledek hospodaření	5 618	21 319	5 087	12 731	34 436

Z údajů tab. 6 lze sledovat, že prodej zboží ve společnosti není významný. Naopak největší význam má prodej vlastních výrobků a služeb. Úroveň přidané hodnoty společnosti se pohybuje mezi 12 mil. Kč (v roce 2005) až 32 mil. Kč (v roce 2007). Na provozním výsledku se v některých letech významněji podílely také neopakovatelné transakce – prodeje dlouhodobého majetku.

Výkonová spotřeba (spotřeba materiálu a energie, služby) se dlouhodobě pohybuje v širokém rozmezí od 50 % do 75 % celkových výkonů. Tendence společnosti je

snížení nákladovosti všech vstupů a činností, avšak výroba je náročná na vstupy, které společnost nemůže příliš ovlivnit: materiál a energie v roce 2005 činí 61 %. Rok 2004 byl nadprůměrně dobrý a odrazilo se to i ve snížení podílu výkonové spotřeby na výkonech, dlouhodobě však společnost úroveň z roku 2004 nedosahuje. Jednalo se tedy patrně o výkyv, nikoli tendenci.

Tab. 7: Podíl výkonové spotřeby na výkonech

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
Výkony (v tis. Kč)	45 168	64 817	47 832	49 992	73 325
Výkonová spotřeba (v tis. Kč)	30 115	32 167	35 842	34 904	40 435
Podíl výkonové spotřeby na výkonech (v %)	67	50	75	70	55
Podíl spotřeby materiálu a energie na výkonech (v %)	53	38	61	54	45

Odpisový plán účetních odpisů dlouhodobého hmotného majetku je sestaven dle účetní jednotky v interní směrnici tak, že do roku 2001 za základ vzala metody používané při výpočtu daňových odpisů, účetní a daňové odpisy se rovnají, ale od roku 2002 jsou účetní odpisy nastaveny s přihlédnutím k opotřebení v běžných podmínkách a účetní a daňové odpisy se nerovnají. Drobný hmotný majetek (pořizovací cena do 40 tis. Kč) je od 20 tis. Kč odepisován 24 měsíců.

Společnost investuje ročně do obnovy dlouhodobého hmotného majetku, investice jsou odepisovány v souladu s odpisovým plánem.

Na výsledku hospodaření se částečně podílely neopakovatelné operace. Společnost prodávala v období 2003 až 2007 nepotřebný – neprovozní dlouhodobý hmotný majetek. Z tohoto majetku měla mírný zisk, v roce 2007 zisk 2 940 tis. Kč. Přehled o této činnosti udávají údaje tab. 8.

Tab. 8: Prodej dlouhodobého majetku (v tis. Kč)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
Tržby z prodeje dlouhodobého majetku	15	337	3 029	15	2 940
Zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku	0	26	1 278	0	0
Zisk	15	311	1 751	15	2 940

5.3.2. Finanční výsledek hospodaření

Dlouhodobě byl finanční výsledek společnosti záporný, především vlivem úrokového zatížení a ostatních finančních nákladů.

Tab. 9: Finanční výnosy, náklady a výsledek hospodaření (v tis. Kč)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	1 860	2 376	2 834	0	0
Prodané cenné papíry a podíly	1 464	2 937	2 834	0	0
Výnosy z krátkodobého finančního majetku	26	28	20	37	168
Změna stavu rezerv a opravných položek ve finanční oblasti	149	-749	0	0	0
Výnosové úroky	24	534	335	189	101
Nákladové úroky	322	498	353	227	84
Ostatní finanční výnosy	0	0	0	0	76
Ostatní finanční náklady	1 384	1 395	1 265	1 380	1 248
Finanční výsledek hospodaření	-1 409	-1 143	-1 263	-1 381	-987

Podobně jako v provozní činnosti i ve finanční činnosti měly na výsledek částečně vliv neopakovatelné transakce (prodej cenných papírů a vkladů), avšak jedná se pouze o vliv na celkovou výši výnosů a nákladů bez vlivu na výsledek hospodaření.

Mimořádný výsledek hospodaření společnosti byl v období 2003 až 2007 nula Kč, pouze v roce 2006 byl vykázán mimořádný zisk ve výši 291 tis. Kč.

5.3.3. Výsledky hospodaření

Údaje následující tabulky 10 podávají souhrnnou informaci o tvorbě výsledku hospodaření v jednotlivých sledovaných letech.

Tab. 10: Výsledek hospodaření podniku (v tis. Kč)

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
Provozní výsledek hospodaření	5 618	21 319	5 087	12 731	34 436
Finanční výsledek hospodaření	-1 409	-1 143	-1 263	-1 381	-987
Daň z příjmů za běžnou činnost	710	4 769	968	1 598	7 503
Výsledek hospodaření za běžnou činnost (po zdanění)	3 499	15 407	2 856	9 752	25 946
Daň z příjmů za mimořádnou činnost	0	0	0	26	0
Mimořádný výsledek hospodaření (po zdanění)	0	0	0	291	0
Výsledek hospodaření za účetní období	3 499	15 407	2 856	10 043	25 946
Výsledek hospodaření před zdaněním	4 209	20 176	3 824	11 667	33 449

Je zde patrné, že společnost dlouhodobě vykazuje kladný výsledek hospodaření - zisk, který vykazuje určitou rostoucí tendenci, avšak s výraznými výkyvy v jednotlivých letech. Nejvyššího zisku bylo dosaženo v roce 2004, kdy společnost docílila 20,2 mil. Kč, což bylo dáno především objemem vyprodukovaných komodit a vyšší realizační ceny u obilí, prodávaného na jaře téhož roku, která se pohybovala za hranicí 4000 Kč/t; a poté v roce 2007, kdy společnost dosáhla spolu s dotacemi rekordního zisku v historii společnosti ve výši 33,5 mil. Kč. Dotace z tohoto zisku činí 16,9 mil. Kč. Takto vysoký zisk byl důsledkem dobrých výsledků dosažených na polích prakticky u všech plodin a následným zhodnocením takřka násobným růstem cen obilovin.

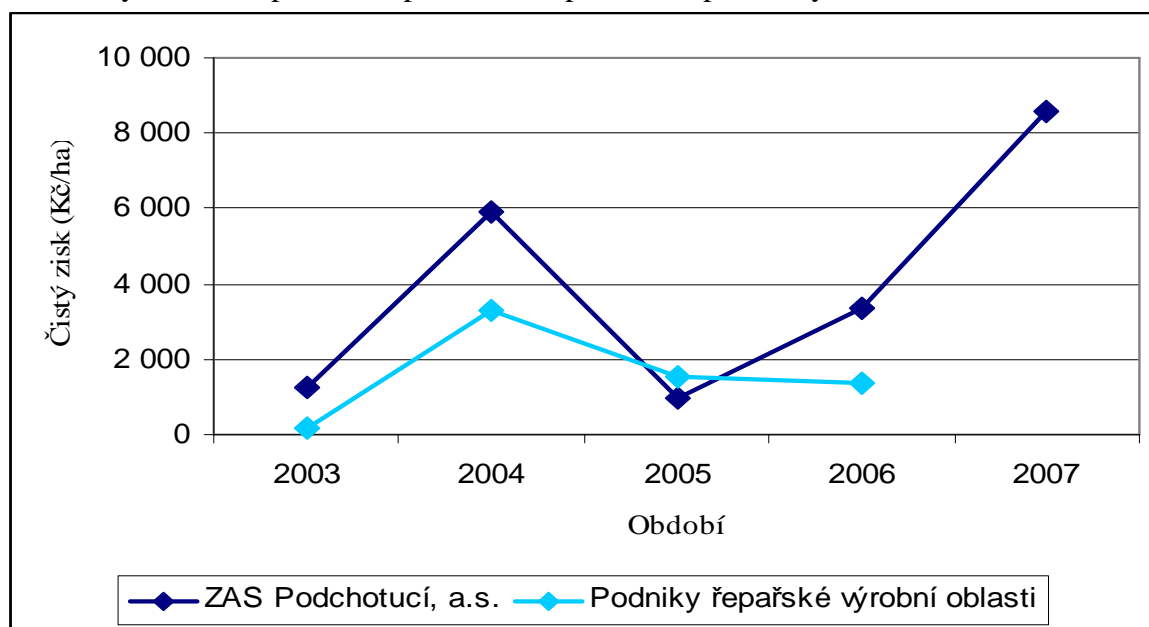
V následující tabulce 11 je porovnání výsledku hospodaření společnosti s ostatními podniky v řepařské oblasti. Data pro rok 2007 zde nejsou uvedena, neboť nejsou ještě FADN vyhodnocena.

Tab. 11: Výsledek hospodaření společnosti a podniků v řepařské výrobní oblasti (v Kč/ha)

Výsledek hospodaření po zdanění	2003	2004	2005	2006	2007
ZAS Podchotucí, a.s.	1 255	5 903	966	3 367	8 552
Podniky řepařské výrobní oblasti	155	3 313	1 515	1 365	

Pramen: FADN a vlastní propočty

Graf 1: Výsledek hospodaření společnosti a podniků řepařské výrobní oblasti

Z grafu je jasné, že analyzovaný podnik dosahuje až na rok 2005 nadprůměrného čistého zisku v porovnání s podniky z výběrového šetření.

5.4. Rentabilita hospodaření

Ukazatele rentability jsou sledovány na základě vykázaných údajů, tzn. bez očištění o neopakovatelné transakce.

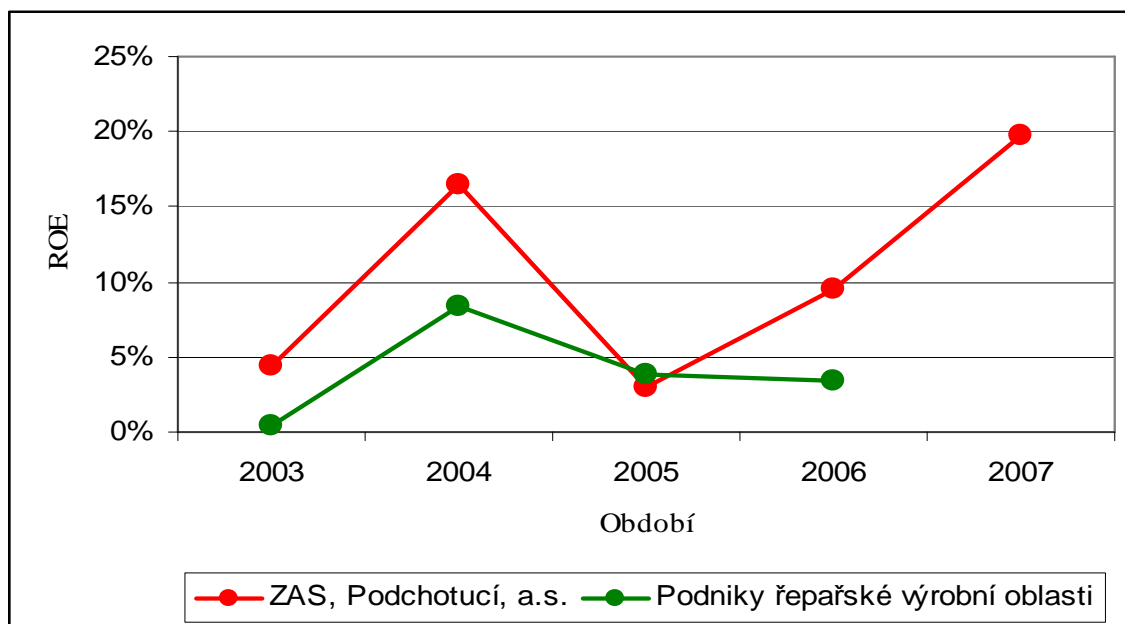
Údaje tab. 12 podávají informaci o rentabilitě vlastního kapitálu (ROE) společnosti za sledované období a porovnává ji s podniky stejného odvětví v řepařské výrobní oblasti (ŘVO). Data pro rok 2007 zde nejsou uvedena, neboť nejsou ještě FADN vyhodnocena.

Tab.12: Rentabilita vlastního kapitálu (ROE) v %

ROE (EAT/VK)	2003	2004	2005	2006	2007
ZAS Podchotucí, a.s.	4,46	16,47	2,98	9,47	19,73
Podniky řepařské výrobní oblasti	0,45	8,35	3,86	3,46	

Pramen: FADN a vlastní propočty

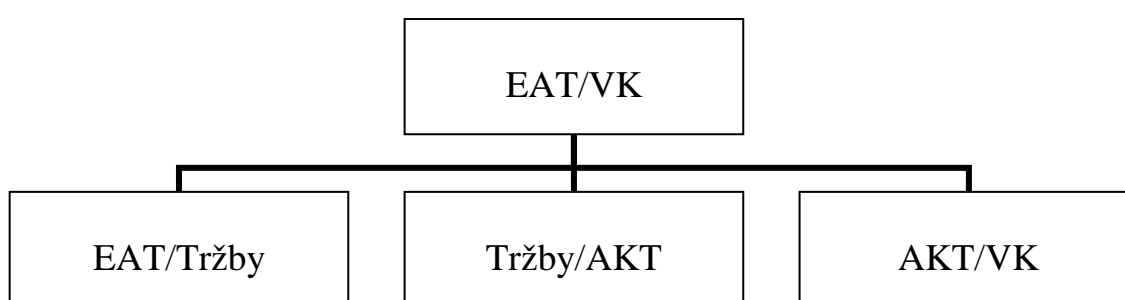
Graf 2: Vývoj rentability vlastního kapitálu (ROE) v %

Graf uvádí trend vývoje rentability vlastního kapitálu. Hodnoty tohoto ukazatele se pohybovaly v rozmezí od 2,98 % do 19,73 %. Z grafu je patrné, že s výjimkou roku 2005 společnost dosahovala nadprůměrně vysoké úrovně ukazatele ROE oproti podnikům z výběrového šetření. Efektivnost hospodaření podniku je třeba hodnotit jako

velice úspěšnou, neboť dosahovaná rentabilita vlastního kapitálu vykazuje příznivý vývoj.

Abychom zjistili, čím byla rentabilita vlastního kapitálu ovlivněna, je zde proveden pyramidový rozklad syntetického ukazatele na jeho dílčí, příčinné ukazatele. Podrobněji budeme charakterizovat pouze první úroveň rozkladu ROE, a to podle následujícího schématu.

Mezi jednotlivými dílčími ukazateli platí multiplikační vztah, tzn. součinem ukazatelů ROS, obratu aktiv a finanční páky dostaneme hodnotu ROE.

Tab.13: Vývoj rentability vlastního kapitálu (ROE) a jeho příčinných ukazatelů

	Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
	ROE (EAT/VK) v %	4,46	16,47	2,98	9,47	19,73
ROE	Rentabilita tržeb ROS (EAT/T) v %	8,36	24,19	5,39	21,30	34,38
	Obrat celkových aktiv (T/AKT)	0,438	0,515	0,470	0,386	0,496
	Finanční páka (AKT/VK)	1,216	1,320	1,173	1,149	1,156

Z údajů je patrné, že rentabilita vlastního kapitálu v čase rostla. Hlavním činitelem majícím pozitivní vliv na hodnotu ROE byla rentabilita tržeb, která v čase trvale rostla, až na výkyv roku 2005, kdy podnik dosahoval nejnižších hodnot, což bylo zapříčiněno jednak poklesem tržeb a dále nárůstem výkonové spotřeby.

V následující tabulce 14 jsou uvedeny meziroční indexy změn u jednotlivých sledovaných ukazatelů a meziroční absolutní rozdíly v hodnotách ukazatelů. K vyjádření vlivu dílčích ukazatelů na změnu vrcholového ukazatele bylo použito logaritmické metody.

Tab. 14: Analýza vlivů dílčích ukazatelů na vývoj vrcholového ukazatele – rentabilita vlastního kapitálu

		2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006	
ROE		index	index	index	index	
		3,69	0,18	3,18	2,08	
		abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	
		12,01	-13,49	6,49	10,26	
		nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	
		269%	-81,90%	217,70%	108,30%	
ROE	ROS	index	index	index	index	
		2,89	0,22	3,95	1,61	
		abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	
		9,77	-11,84	7,71	6,68	
		nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	
			189,35%	-77,72%	295,17%	61,40%
	Obrat aktiv	index	index	index	index	
		1,18	0,91	0,82	1,28	
		abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	
		1,49	-0,72	-1,10	3,50	
		nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	
			17,57%	-8,80%	-17,88%	28,49%
	Finanční páka	index	index	index	index	
		1,09	0,89	0,98	1,01	
		abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	abs. rozdíl	
0,75		-0,93	-0,12	0,08		
nárůst/pokles o		nárůst/pokles o	nárůst/pokles o	nárůst/pokles o		
		8,55%	-1,11%	-2,10%	0,60%	

Z tabulky 14 vyplývá, že v roce 2004 vzrostla rentabilita vlastního kapitálu o 269 % ve srovnání s rokem 2003. Izolované vlivy dílčích ukazatelů na ukazatel vrcholový byly

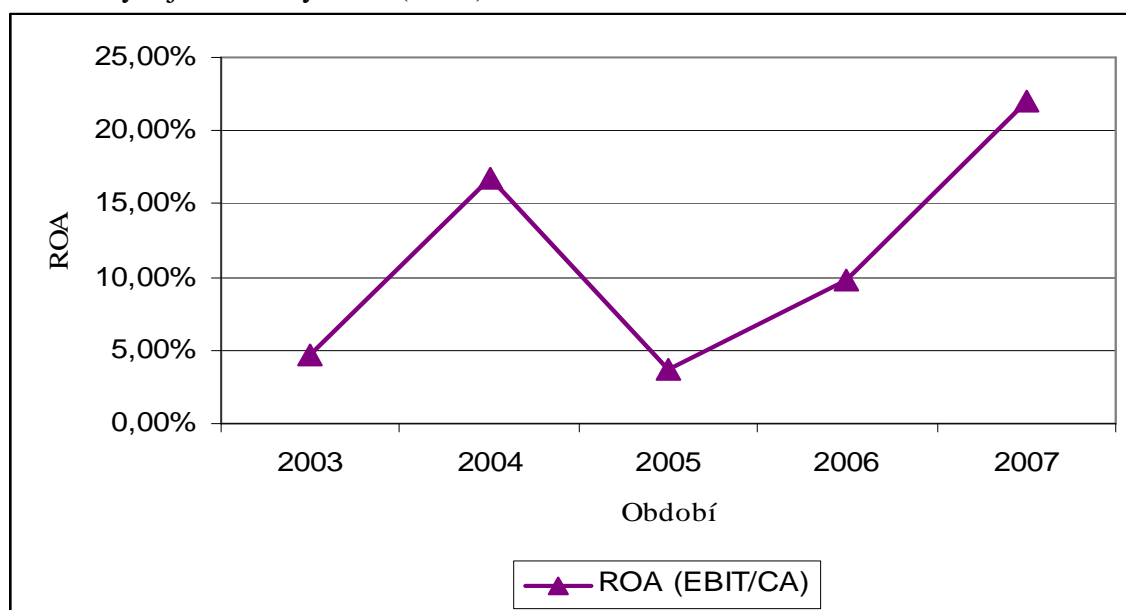
následující: rentabilita tržeb působila pozitivně ve výši 189,35 %, obrat aktiv působil pozitivně výši 17,57% i finanční páka vykazala nárůst o 8,55 %. Naproti tomu rok 2005 vykázal pokles ROE oproti roku 2004 o 81,90 %. To bylo zapříčiněno jak poklesem ROS o 77,72 %, tak i poklesem ostatních ukazatelů. Rok 2006 byl opět příznivý, neboť došlo k nárůstu rentability tržeb oproti roku 2005 o 295,17 %, což mělo pozitivní vliv na ROE. V roce 2007 se hodnota ROE ještě zvýšila a to o 108,30 %, což zapříčinily hlavně nárůst ROS a obratu aktiv.

K dalším neméně důležitým ukazatelům hodnocení rentability patří ukazatel rentability aktiv (ROA), který je stejně jako ukazatel ROE možné rozložit na dílčí ukazatele rentability tržeb (ROS) a obrat celkových aktiv (OA), mezi nimiž platí také multiplikační vztah (součinem ROS a OA dostaneme hodnotu ROA).

Tab. 15: Vývoj rentability aktiv (ROA) a jeho příčinných ukazatelů

	Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
	ROA (EBIT/CA) v %	4,75	16,74	3,71	9,76	22,05
ROA	Rentabilita tržeb (ROS) (EBIT/T) v %	10,83	32,46	7,89	25,23	44,44
	Obrat celkových aktiv (T/AKT)	0,438	0,515	0,470	0,386	0,496

Graf 3: Vývoj rentability aktiv (ROA) v %

Graf 3 charakterizuje vývoje rentability aktiv. Z grafu je patrný stejný vývoj rentability aktiv jako u rentability vlastního kapitálu. V roce 2005 vykazuje ukazatel nejnižší hodnotu 3,71 %, naopak nejvyšší je dosaženo v roce 2007 ve výši 22,05 %. Největší podíl na výši ROA má rentabilita tržeb.

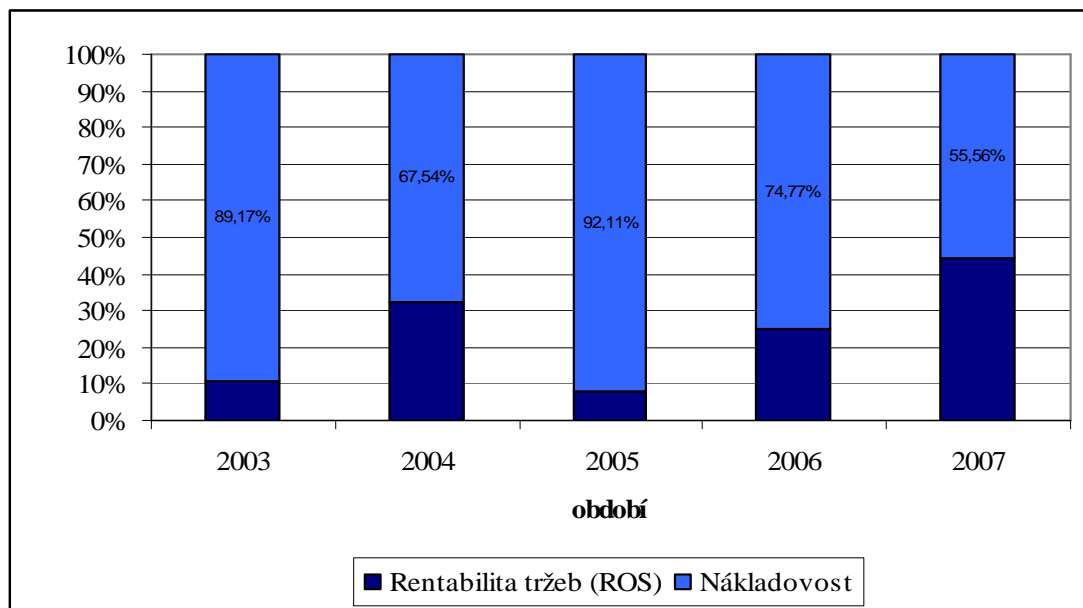
Rentabilita tržeb tvoří jádro efektivity podniku. V případě že jsou problémy u tohoto ukazatele, lze se domnívat, že budou ve všech dalších oblastech.

Tabulka 16 ukazuje vývoj rentability tržeb a nákladovosti za sledované období.

Tab.16: Vývoj rentability tržeb a nákladovosti

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007
Rentabilita tržeb ROS (EBIT/T) v %	10,83	32,46	7,89	25,23	44,44
Nákladovost (v %)	89,17	67,54	92,11	74,77	55,56

Graf 4: Vývoj rentability tržeb a nákladovosti (v %)

Graf 4 znázorňuje, že jakmile vzroste úroveň nákladovosti tržeb, klesne hodnota ziskovosti tržeb, což se následně projeví i poklesem rentability celkového kapitálu. Nejpriznivějších hodnot bylo dosaženo v roce 2007, kdy nákladovost klesla na 55,56 %.

Společnost byla v letech 2003 až 2007 stabilní a dosahuje dlouhodobě příznivých výsledků jak provozních, tak celkových. Společnost neprováděla žádné významné mimořádné (ve smyslu neprovozní) transakce. Z tohoto pohledu je třeba vnímat její výsledky. Na výsledcích se podílely výhradně vlivy zemědělského trhu jako je počasí, úroda, nabídka komodit a poptávka po komoditách (objem a cena). Trh samozřejmě také ovlivnil vstup do EU.

Ceny obilí jsou nejvýznamnějším důvodem proměnlivých výsledků hospodaření společnosti a je zřejmé, že tuto skutečnost společnost nemůže příliš ovlivnit. Úroveň zpeněžení se pak odráží ve všech ukazatelích ziskovosti společnosti.

6. ROZBOR NÁKLADOVOSTI, ZPENĚŽOVÁNÍ A RENTABILITY HLAVNÍCH ROSTLINNÝCH PRODUKTŮ

6.1. Obiloviny

6.1.1. Vývoj produkce obilovin v ČR a jejich realizace

Postavení obilnin v zemědělské výrobě je dominantní na celém světě, jelikož tvoří hlavní energetickou složku lidské výživy. V ČR zaujímají přes 50 % orné půdy. Sklizňové plochy obilovin meziročně kolísají, z dlouhodobého pohledu se však osevní plocha pěstovaných obilovin příliš nemění a pohybuje se kolem výměry 1600 tis. ha. Nejvíce zastoupenou plodinou je bezesporu pšenice ozimá, jejíž pěstování stále patří k nejméně problémovým výrobám zemědělských podniků, protože jde o plodinu málo rizikovou a v podstatě s vyřešenou technologií pěstování. Její pěstování příznivě ovlivňuje ekonomiku podniků, protože výsledkem je většinou kladný výsledek hospodaření.

Rok 2003 byl pro ČR i ostatní země Evropy nepříznivý. Důvodem byly nepříznivé podmínky pro pěstování obilovin jak u nás, tak ve většině zemí Evropy. Celková výše sklizně obilovin v roce 2003 dosáhla 5 762,4 tis. t, což byla v ČR nejnižší za posledních 10 let. Jedná se o velmi výrazný meziroční pokles produkce obilovin o 1069 tis. tun (15,8 %). Taková dosažená nízká úroveň sklizně obilovin znamenala, že celkový charakter našeho vnitřního trhu se oproti předchozímu období, ve kterém převažovala nabídka obilovin nad jejich poptávkou, změnil na trh s převažujícími rysy vyrovnané, ale spíše nedostatkové nabídky, které tak ovlivnily cenový vývoj, který měl v tomto období u všech obilovin stoupající trend. Výrazný cenový nárůst se projevil především u pšenice potravinářské, kde cenová hladina 4 000 Kč/t byla naplněna v lednu 2004. Celková osevní plocha obilnin se k 31. 5. 2003 výrazně snížila proti předchozímu roku o 109,8 tis. ha na 1452,3 tis. ha. Nejvyšší procentický meziroční úbytek byl zaznamenán u obou nejrozšířenějších ozimů – pšenice ozimé o 32,0 % a ječmene ozimého o 30,9 %. Toto velké snížení ploch především ozimých obilnin je důsledek špatných podmínek při zakládání porostů ozimů na podzim 2002 (v některých oblastech se vyskytoval výrazně nadprůměrný úhrn srážek), nepříznivých podmínek pro přezimování (působení období

velmi nízkých teplot často bez sněhové pokrývky a v kombinaci se stojatou vodou na polích) a z těchto okolností vyplývající nutnosti vysokých jarních zaorávek. Naopak osevní plochy ostatních významných druhů obilnin, především jarního typu, se zvýšily. V roce 2003 byl průměrný hektarový výnos obilnin 3,93 t/ha. Ve srovnání s předchozím rokem jde o snížení o 0,40 t/ha (9,2 %). Největší pokles výnosu byl především u ozimých obilovin (s výjimkou ozimého žita). Naproti tomu u jarních obilnin byl mírný nárůst průměrného hektarového výnosu. Tento nárůst byl především u jarní pšenice o 0,44 t/ha (13,4 %) a u jarního ječmene o 0,21 t/ha (5,6 %). Jak je z uvedených údajů patrné, na konečnou nízkou sklizeň měl významný vliv kromě nízké výměry pěstovaných obilnin také nižší průměrný hektarový výnos. Ačkoliv nízkými zimními teplotami nejvíce postižené porosty ozimých obilovin zemědělci na jaře zaorali, přesto byla nepřízní klimatu v zimě postižena i značná část porostů ponechaných ke sklizni. Navíc tuhé mrazy byly na jaře vystřídány velmi suchým obdobím, které dále nepříznivě ovlivnilo především ze zimy již poškozené porosty ozimů.

Rok 2004 byl pro pěstování velice příznivý. Celková produkce v roce 2004 proti skutečnosti předchozího roku byla o 2 786,9 tis. tun (tj. o 48,4 %) vyšší. Ve srovnání se sklizní předchozího roku se jedná o velmi výrazný nárůst a ve srovnání s běžnou produkční úrovní obilovin v ČR v letech předchozích se jedná o historicky druhou nejvyšší produkci od roku 1990. Celková osevní plocha obilnin se výrazně zvýšila proti předchozímu roku o 147,6 tis. ha na 1 607,3 tis. ha a navrátila se tak k osevům obvyklým v letech minulých (ročníky 2002, 2001, 2000).

Největší procentický meziroční nárůst byl zaznamenán u nejrozšířenějšího ozimu – pšenice ozimé o 48,0 %. Je ovšem třeba přihlédnout ke skutečnosti, že v roce 2003 byla osevní plocha ozimé pšenice nahrazena jarními obilovinami. Toto zvýšení ploch především ozimých obilnin bylo důsledkem lepších podmínek při zakládání porostů ozimů a příznivějšího počasí na podzim roku 2003 (srážky v měsíci říjnu na většině území ČR dopomohly k dobrému vzejití a následnému odnožení většiny porostů) a příznivých podmínek pro přezimování (dostatek sněhové pokrývky a ustálené teploty v zimním období). Kromě obvyklé výměry pěstovaných obilnin má na konečnou vysokou sklizeň významný vliv také vysoký průměrný hektarový výnos, který se oproti roku 2003 zvýšil o 1,36 t/ha. Vzhledem k vysoké sklizni v tomto roce došlo k postupnému

snižování cen na obilním trhu až do úrovně záchytné sítě intervenčního nákupu. Bilance obilovin pro marketingový rok 2004/2005 se postupně změnila na přebytkovou po doplnění všech vyčerpaných rezerv z předcházejícího období. Na domácím trhu vznikl přebytek téměř ve výši 2 000 tis. tun obilovin, který nedokázal český trh plně absorbovat. Původní předpoklad očekával, že tento přebytek bude plně odčerpán prostřednictvím intervenčního nákupu. Avšak vzhledem k nedostatku skladových kapacit v ČR, které byly smluvně zajišťovány u fyzických a právnických osob prostřednictvím SZIFu se celý průběh intervenčního nákupu zpomalil a byl dokončen v termínu k 31. 7. 2005, až po zajištění smluvních skladových kapacit v zahraničí (Německo, Belgie). Rok 2005 ve srovnání se sklizní roku 2004 velmi mírně poklesl, ale ve srovnání s běžnou produkční úrovní obilovin v České republice se jedná o třetí nejvyšší produkci s množstvím nad 8000 tis. tun, která byla sklizena za posledních 20 let. Celková osevní plocha obilnin k 31. 5. 2005 mírně poklesla proti předchozímu roku o 13,8 tis. ha na 1593,5 tis. ha. Z dlouhodobého pohledu se osevní plocha pěstovaných obilovin příliš nemění a pohybuje se kolem výměry 1600 tis. ha. U naší nejrozšířenější obiloviny – ozimé pšenice došlo rovněž k mírnému poklesu ploch o 4,9 %, avšak výraznější pokles byl u pšenice jarní o 6,2 %, což bylo zřejmě důsledek nestabilních a nižších výnosů v roce 2004. Mírné zvýšení bylo zaznamenáno u jarního ječmene o 12,3 % a ozimého ječmene o 8,0 %. Toto zvýšení ploch především jarního ječmene je výsledkem lepší cenové nabídky obchodníků při prodeji sladovnického ječmene a u ozimého ječmene z důvodu vyšší poptávky po tomto druhu pro výrobu krmných směsí. V roce 2005 byl průměrný hektarový výnos obilnin ve výši 5,07 t/ha. Ve srovnání s předchozím rokem jde o pokles o 0,39 t/ha. Opětovná, velmi vysoká domácí sklizeň obilovin v roce 2005, nárůst intervenčních zásob v EU – 25 a stagnace světových i evropských cen obilovin způsobily, že charakter vnitřního trhu s obilovinami zůstal nezměněn a na trhu převažovala nabídka nad poptávkou. Působení uvedených vlivů mělo v průběhu marketingového roku 2005/2006 za následek všeobecnou stagnaci či velmi mírný pokles cen všech obilních komodit. Cenová stagnace se projevila především u pšenice potravinářské, kde po celý marketingový rok 2005/2006 cenová hladina nepřesáhla 3 000 Kč/t (pohybovala se od 2 557 Kč/t do 2 965 Kč/t).

Rok 2006 pro úrodu znamenal velmi výrazné snížení kvality sklizeného produktu. Celková výše sklizně obilovin v roce 2006 v množství 6 386,1 tis. tun byla v ČR svoji úrovní řazena mezi velmi průměrné sklizně. Produkce obilovin dostatečně pokrývala domácí poptávku ve všech základních obilných surovinách. Na domácím trhu nevznikly žádné výrazné přebytky obilovin, tak jak tomu bylo v předchozích sklizňových ročnících, což se projevilo minimálním intervenčním nákupem. Podle ČSÚ o struktuře osevních ploch k 31. 5. 2006 u ozimého ječmene a u ozimé pšenice došlo k mírnějšímu poklesu ploch. K výraznému úbytku rozlohy pěstování došlo u ozimého žita, kdy byl zaznamenán meziroční pokles o 52,1 %. U jarních obilovin došlo k významnějšímu nárůstu osevních ploch v porovnání s minulým marketingovým rokem pouze u jarního ječmene (nárůst o 7,3 %). Lze konstatovat, že sklizeň obilovin roku 2006 a její produkce byla velmi negativně ovlivněna průběhem počasí, kdy cca 1/3 produkce byla sklizena velmi kvalitní, druhá 1/3 produkce průměrné kvality a třetí 1/3 produkce velmi špatné kvality. Došlo též k poklesu výnosu o 0,5 t/ha jak u všech ozimých, tak i jarních obilovin. Velmi průměrná domácí sklizeň obilovin, výpadky v produkci obilovin u největších producentů obilovin v rámci EU – 25 (Francie, Německo, Itálie, VB, Maďarsko, Polsko), pokles intervenčních zásob v EU – 25 a zvýšení světových i evropských cen obilovin způsobily, že charakter vnitřního trhu s obilovinami se změnil a na trhu začala převažovat poptávka nad nabídkou. Působením uvedených vlivů mělo v průběhu marketingového roku 2006/2007 za následek všeobecný a postupný růst cen všech obilných komodit. Cenový nárůst se projevil nejvíce u pšenice potravinářské, kdy ke konci roku 2006/2007 dosáhla cenová hladina úrovně 4 154 Kč/t (pohybovala se v rozmezí od 2 860 Kč/t do 4 154 Kč/t).

Rok 2007 se jevil pro zemědělce jako příznivý. Celková osevní plocha obilovin k 31. 5. 2007 velmi mírně narostla proti předchozímu roku o 29,2 tis. ha na 1561,2 tis. ha. Ve srovnání s předchozím rokem vzrostl hektarový výnos o 0,36 t/ha. Vzhledem k průměrné sklizni obilovin v ČR v roce 2007 s poměrně dobrými jakostními ukazateli došlo k dalšímu, místy i skokovému zvyšování cen a to jak u potravinářského, tak i krmného obilí. Bilance obilovin pro rok 2007/2008 byla vyrovnaná a to i přes pokračující vysoký vývoz a nulový intervenční nákup. Změněný charakter vnitřního trhu se zcela zákonitě promítnul také do cenového vývoje. Posklizňový cenový vývoj

reagoval jak na situaci na našem vnitřním trhu, tak i na zahraničním trhu. Signály o meziročním snižování produkce obilovin na trhu EU – 27 (254,7 mil. tun), nízké konečné světové zásoby obilovin (112,4 mil. tun), velmi nízké intervenční zásoby obilovin EU – 27 (k 21. 10. 2007 – 459,5 tis.tun) a průměrná domácí produkce byly důvodem pro zvýšení poptávky po všech obilovinách . Ceny hlavních tržních obilovin v tomto období i nadále postupně narůstaly. Měsíční průměry cen potravinářské pšenice u zemědělců dosáhly v závěru roku 2007 úrovně 5 200 - 6 000 tis. Kč a u krmné pšenice 4 700 – 5 300 Kč. Také u ostatních krmných obilovin byl výrazný nárůst cenových průměrů, a to u krmného ječmene na 4 000 – 4 750 Kč/t. U sladovnického ječmene se i přes smluvní zajištění rozsahu jeho pěstování, zvedla cenová hladina na úroveň 5 500 - 6 400 Kč/t (www.mze.cz).

6.1.2. Nákladovost, zpeněžování a rentabilita obilovin v podniku

6.1.2.1. Pšenice ozimá

V analyzovaném podniku je pšenice ozimá pěstována pro potravinářské účely. Odběratelem této plodiny je ZZN Polabí, a.s., který si stanovuje jakostní požadavky pro výkup obiloviny. V případě, že dodaná pšenice neodpovídá jakostním parametrům, odběratel provádí úpravy formou srážek z hmotnosti (např. při vyšší vlhkosti, obsahu nečistot apod.), popřípadě snížením výkupní ceny (nesplňuje-li jakostní ukazatele pro potravinářskou pšenici) a zařazením do kategorie pšenice krmné.

Tab.17:Jakostní požadavky pro výkup pšenice ozimé (potravinářské)

Jakostní parametr	Jedn.	Pšenice ozimá	
		Základní	Maximální
Vlhkost	%	14	18
Objemová hmotnost	g/l	780	760
Příměsi celkem	%	5	10
z toho zrn žita, triticales a ječmene	%	0	4
Nečistoty celkem	%	0,5	10
z toho škodlivé	%	0	0,9
Číslo poklesu	sec.	250	200
Zeleného test /SDS test/	ml	35	30
Obsah N-látek v suš. (N*5,7)	%	13	12

Zdroj: ZZN Polabí, a.s.

V uvedené tabulce 18 je charakterizována úroveň vlastních nákladů na 1 ha pšenice ozimé a jejich vývoj v letech 2003 - 2007.

Tab.18: Vlastní náklady na ha pšenice ozimé (v Kč)

Nákladová položka	Rok				
	2003	2004	2005	2006	2007
1. Nakoupený materiál	6 843	7 057	6 677	4 674	7 546
Osiva	980	1 058	933	792	1 149
Hnojiva	3 000	3 222	3 278	2 192	3 943
Chem. ochranné přípravky	2 863	2 777	2 466	1 691	2 455
2. Výrobky vlastní výroby	365	365	284	296	251
Osivo	365	365	284	296	251
3. Ost. přímé náklady a služby	1 155	1 134	1 166	1 726	1 405
Ostatní přímý materiál	0	0	0	0	1
Pachtovné	977	977	977	1 294	956
Polní práce	72	38	119	427	447
Energie nak.	101	114	63	0	0
Mzdy od jiných subjektů	6	5	6	5	2
4. Mzdové a osobní náklady	377	347	444	431	274
Mzdové náklady	280	257	329	320	203
Pojistné (soc. a zdrav.)	97	90	115	111	71
5. Pojištění úrody	856	807	759	476	788
6. Práce vlastních mechanizačních prostředků a opravy a udržování	5 030	3 718	4 634	5 017	2 201
7. Výrobní režie	2 828	2 873	2 556	2 263	2 588
8. Správní režie	1 179	1 933	1 558	1 579	1 520
Náklady celkem	18 633	18 234	18 076	16 460	16 571

Celkové náklady na 1 ha pšenice ozimé v roce 2003 byly nejvyšší za sledované období. Na celkové hodnotě 18 633 Kč/ha se projeví jak dopady nepříznivých přírodních podmínek pro pěstování pšenice, tak zvýšení cen vstupů do zemědělství. Nejvyšší podíl ve vlastních nákladech na ha pšenice ozimé měly práce vlastních mechanizačních prostředků. Důvodem jsou jednak velké rozlohy obhospodařované půdy, přejezdové vzdálenosti mezi jednotlivými pozemky a střediskem a vyšší vnitropodnikové ocenění těchto prací, kde jsou mimo jiné zahrnuty i mzdy pracovníků střediska technických služeb. Rok 2003 byl extrémně náročný z hlediska spotřeby pohonných hmot i opotřebování použité mechanizace kvůli již zmíněnému nepříznivému průběhu počasí. Co se týká cen vstupů, došlo k meziročnímu poklesu cen průmyslových hnojiv a elektřiny oproti roku 2002. Naopak k největším nárůstům došlo

u cen osiv (o 5,4 %), motorových paliv (o 3,3 %) a maziv (5,2 %). Vzhledem k nedostačující mechanizaci v období žní je využíváno na sklizeň obilovin služeb, jejichž náklad se projevil v položce polní práce v hodnotě 72 Kč/ha. V tomto roce též podnik investoval do několika víceúčelových strojů – kolový nakladač, dva návěsy traktorové MEGA 20, flexibilní kombajnovou lištu a radličkový kypřič Hurikán HX-600PSVN, které se ve výrobní režii promítly ve formě odpisů u všech obilovin a řepky. Následující rok 2004 byl zaznamenán jako rok vysokých výnosů a dobré kvality většiny pěstovaných plodin. Ve srovnání s rokem 2003 došlo k podstatnému zvýšení spotřeby průmyslových hnojiv, především dusíkatých. Bylo to způsobeno především příznivými klimatickými podmínkami v průběhu roku, kdy se hnojilo na tzv. „výnos“. Došlo též k meziročnímu zvýšení cen především motorových paliv (o 24 %). U ostatních vstupů nebylo zvýšení tak výrazné. Ke snížení cen vstupů došlo pouze u pesticidů (o 2,6 %). V tomto roce též podnik nakoupil sklízecí mlátičku CLAAS LEXION 580 a pásový traktor CATERPILAR M 855. Rok 2005 byl nepříznivý z hlediska průběhu počasí. Ke konci dubna došlo vlivem 9-ti stupňovým mrazům k promrznutí obilí, což se projevilo na výnosech. Největší nárůst cen byl zaznamenán u služeb pro zemědělství (o 53,6 %) a to především v důsledku zvýšení cen motorových paliv a energií. Naopak pokles cen byl u pesticidů. I přes velký pokles produktivity práce v tomto roce došlo ke zvýšení průměrné měsíční mzdy, což se projevilo v nákladové položce mzdové a osobní náklady. Podnik i v tomto roce investoval do mechanizace. Jednalo se o podmítač Horsch, teleskopický nakladač JVC a malotraktor. Rok 2006 byl z hlediska nákladů nejnižší. Nejvyšší nárůst zaznamenala položka polní práce, což bylo důvodem vyššího využití služeb na sklizeň obilovin. Rok 2007 byl pro podnik úspěšný. Významnou položkou je zde pachtovné, které se snížilo v průběhu sledovaného období na 956 Kč/ha. To je dáno především masivním nákupem půdy, který byl zahájen v polovině roku 2007 díky dobré finanční situaci, která umožňuje rozsáhlé investice. Dále došlo k poklesu mzdových nákladů, což bylo dáno snížením počtu zaměstnanců a k poklesu práce vlastních mechanizačních prostředků na úkor položky polní práce, která vzrostla.

Tab.19: Analýza nákladovosti, zpeněžení a rentability pšenice ozimé

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok				
		2003	2004	2005	2006	2007
Podíl hlavního výrobku	%	100	100	100	99,8	99,8
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	18 633	18 234	18 076	16 431	16 532
Hektarový výnos	t	5,1	6,0	4,7	5,2	5,54
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 654	3 039	3 846	3 160	2 984
Realizační cena	Kč/t	2 952	3 825	2 632	2 464	3 952
Zisk bez dotací	Kč/t	-702	786	-1 214	-696	968
Dotace	Kč/ha	0	3 277	4 660	4 942	4 579
Dotace	Kč/t	0	546	991	950	827
Zisk včetně dotací	Kč/t	-702	1 332	-223	254	1 794
Míra rentability	%	-19,2	43,8	-5,7	8,0	60,1

V analyzovaném období zaznamenaly vypočtené ukazatele rentability vysokou kolísavost. To je dáno především rozdílnou realizační cenou v jednotlivých letech, dále hektarovým výnosem, ovlivněným zejména průběhem počasí a neméně i rozdílným dotačním systémem v roce 2003 a v letech následujících, kdy vstupem ČR do EU se české zemědělství začlenilo do systému, jež je charakterizován výraznou dotační politikou, která v praxi znamená poskytování plošných dotací na zemědělskou půdu (SAPS, TOP UP). Tato skutečnost pozitivně ovlivňuje ekonomiku pěstování jednotlivých komodit.

Výsledkem je, že míra rentability vykazuje nejvyšších hodnot v letech 2004 a 2007 a to v důsledku dosažení nejvyšších realizačních cen i hektarového výnosu potravinářské pšenice. Opakem je rok 2003, kdy míra rentability dosahovala záporných hodnot a to -19,2 %. Příčinou je kromě nižšího zpeněžení i absence dotace na zemědělskou půdu.

Tab. 20: Porovnání ukazatelů pěstování pšenice ozimé v podniku s průměrem podniků řepařské VO dle výběrového šetření VÚZE v roce 2006

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr řepařské VO
Náklady celkem	Kč/ha	16 460	16 809
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	16 431	14 792
Hektarový výnos	t/ha	5,2	5,0
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 160	2 957
Průměrná realizační cena	Kč/t	2 464	2 924
Tržby za výrobky	Kč/ha	9 648	13 846

Zdroj: www.vuze.cz a vlastní propočty

V porovnání podniku s průměrnými hodnotami řepařské oblasti dle výběrového šetření VÚZE je dosahováno převážně horších výsledků. Tento stav je možné zdůvodnit vyššími náklady na hlavní výrobek. Podnik v tomto sledovaném období investoval do nákupu strojů, což se projevilo v rozpuštění odpisů do výrobní režie a tím došlo ke zvýšení nákladů na hlavní výrobek. Dále společnosti neoceňuje vedlejší výrobky, neboť provozuje pouze rostlinnou výrobu. Tato skutečnost pak ovlivňuje celkové tržby za tuto komoditu.

6.1.2.2. Ječmen jarní

Ječmen jarní je v analyzovaném podniku pěstován pro výrobu sladu. Odběratelem této plodiny jsou Sladovny Soufflet Agro, a.s., které si stanovují jakostní požadavky pro výkup sladovnického ječmene. Cena je stanovena dle kvality ječmene a při nedodržení požadovaných hodnot, provádí odběratel úpravy formou srážek z ceny. V případě nesplnění předem stanovených mezních hodnot, může být sladovnický ječmen zařazen do kategorie krmný.

Tab. 21: Jakostní požadavky pro výkup ječmene jarního

Jakostní parametr	Jedn.	Ječmen jarní		
		Cíl. Hodnota	Zákl.	Max.
Barva pluchy	-	Žlutá, vyrovnaná	Sv. žlutá, méně vyrovnaná	-
Odrůdová čistota deklar. odr.	%	≥ 95,8	91,6	-
Vlhkost	%	≤ 14		15
Přepad zrna nad sítím 2,5 mm	%	≥ 95	85	-
Propad pod 2,2 mm	%	≤ 2	-	5
Cizí semena a cizí látky	%	0	-	1
Poškozená zrna	%	≤ 2	-	9
Zahnědlé špičky a celá zrna s osinou	%	≤ 2	-	5
Klíčivost	%	≥ 98	95	
Obsah N -látek v suš.	%	10,0-12	10	12,5

Zdroj: Sladovny Soufflet Agro, a.s.

V následující tabulce 22 je charakterizována úroveň vlastních nákladů na 1 ha sladovnického ječmene a jejich vývoj v letech 2003 - 2007.

Tab. 22: Vlastní náklady na ha ječmene jarního v letech 2003 až 2007 (v Kč)

Nákladová položka	Rok				
	2003	2004	2005	2006	2007
1. Nakoupený materiál	5 242	5 480	3 575	4 441	4 330
Osiva	2 140	2 312	1 757	1 920	1 883
Hnojiva	1 477	1 586	326	573	872
Chem. ochranné přípravky	1 625	1 583	1 493	1 948	1 575
2. Výrobky vlastní výroby	0	0	0	0	15
Osivo	0	0	0	0	15
3. Ost. přímé náklady a služby	1 051	977	984	1 298	956
Ostatní přímý materiál	0	0	0	0	0
Pachtovné	977	977	972	1 294	956
Polní práce	72	0	0	0	0
Mzdy od jiných subjektů	2	0	11	4	0
4. Mzdové a osobní náklady	434	331	416	443	340
Mzdové náklady	322	245	308	328	252
Pojistné (soc. a zdrav.)	112	86	108	115	88
5. Pojištění úrody	817	757	750	425	789
6. Práce vlastních mechanizačních prostředků a opravy a udržování	5 481	2 673	5 566	5 357	2 799
7. Výrobní režie	2 828	2 874	2 556	2 263	2 588
8. Správní režie	1 179	1 918	1 558	1 579	1 520
Náklady celkem	17 032	15 011	15 404	15 805	13 336

Jak je z údajů tabulky patrné, celkové náklady u ječmene jarního se ve sledovaném období snižují. Nejvyšších nákladů bylo dosaženo v roce 2003 a to 17 032 Kč/ha. Stejně jako u ostatních obilovin jsou náklady na ječmen nejvíce ovlivněny průběhem počasí, předplodinou a vývojem cen vstupů. Stále dochází ke zvyšování cen vstupů do zemědělství především u průmyslových hnojiv, motorových paliv, které jsou ovlivněny cenou ropy na světových trzích, energií a služeb. Společnost však velké úspory finančních prostředků získává předplacením hnojiv, osiv, strojů a dalších materiálů. Největší podíl v nákladech u sladovnického ječmene zaujímají práce vlastních mechanizačních prostředků, opravy a udržování, proto je důležité jim věnovat velkou pozornost. Nakoupený materiál, který zahrnuje nakoupená osiva, hnojiva a pesticidy zaujímá také velkou část, jejíž výši však společnost nemůže příliš ovlivnit. Pachtovné se v čase snižuje, což je dáno postupným odkupem půdy do vlastnictví společnosti. Položka polní práce je zde zanedbatelná a od roku 2005 společnost využívala ke sklizni

pouze své vlastní stroje. Položka pojištění úrody se u všech obilovin pohybuje poměrně ve stejné výši. Tato nákladová položka zahrnuje již zmíněné pojištění plodin na úrodu, poplatky a daň z nemovitostí.

Tab. 23: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability ječmene jarního

Ukazatel	Měrná Jednotka	Rok				
		2003	2004	2005	2006	2007
Podíl hlavního výrobku	%	100	100	100	100	100
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	17 032	15 011	15 404	15 805	13 336
Hektarový výnos	t	4,6	6,0	4,4	5,0	4,3
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 702	2 502	3 501	3 161	3 101
Realizační cena	Kč/t	3 883	3 787	2 612	3 131	3 992
Zisk bez dotací	Kč/t	181	1 285	-889	-30	891
Dotace	Kč/ha	0	3 074	4 454	4 722	4 580
Dotace	Kč/t	0	512	1 012	944	1 065
Zisk včetně dotací	Kč/t	181	1 798	123	914	1 956
Míra rentability	%	4,8	71,8	3,5	28,9	63,0

U této plodiny dosahuje míra rentability v celém sledovaném období kladných hodnot. To je dáno především vhodnými podmínkami pro pěstování ječmene v této oblasti a následnému dosahování požadovaných kvalitativních parametrů. Nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v roce 2004, kdy míra rentability činila 71,8 % při průměrné realizační ceně 3786,9 Kč/t.

Tab. 24: Porovnání ukazatelů pěstování ječmene jarního v podniku s průměrem podniků řepářské VO dle výběrového šetření VÚZE v roce 2006

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	15 805	14 750
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	15 805	12 538
Hektarový výnos	t/ha	5,00	4,45
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 161	2 818
Průměrná realizační cena	Kč/t	3 131	2 970
Tržby za výrobky	Kč/ha	17 246	12 360

Zdroj: www.vuze.cz a vlastní propočty

Z údajů tabulky je patrné, že ječmen jarní dosahuje vyšších celkových nákladů oproti průměru dle VÚZE. To je dáno především obnovou strojového parku v analyzované společnosti. Podnik též dosahuje vyšších hektarových výnosů a to o 0,55 t/ha. Vyšší realizační ceny je dosaženo vzhledem k tradičně dosahované kvalitě.

6.1.2.3 ječmen ozimý

V podniku je ječmen ozimý pěstován pro krmné účely. Odběratelem této plodiny je ZZN Polabí, a.s., který si stanovuje jakostní požadavky pro výkup této obiloviny. Systém stanovování cen je jako u potravinářské pšenice.

Tab. 25: Jakostní požadavky pro výkup ječmene ozimého

Jakostní parametr	Jedn.	Ječmen ozimý	
		Základní	Maximální
Vlhkost	%	14	25
Příměsi celkem	%	5	15
Nečistoty celkem	%	1	15
z toho škodlivé	%	0,3	5

Zdroj: ZZN Polabí, a.s.

V následující tabulce 26 je charakterizována úroveň vlastních nákladů na 1 ha ozimého ječmene a jejich vývoj v letech 2003 - 2007.

Tab. 26: Vlastní náklady na ha ječmene ozimého (v Kč)

Nákladová položka	Rok				
	2003	2004	2005	2006	2007
1. Nakoupený materiál	6 034	6 342	6 316	7 517	6 062
Osiva	1 578	1 704	277	646	815
Hnojiva	3 029	3 254	4 158	5 504	4 482
Chem. ochranné přípravky	1 428	1 385	1 880	1 368	765
2. Výrobky vlastní výroby	0	0	407	334	198
Osivo	0	0	407	334	198
3. Ost. přímé náklady a služby	1 127	981	1 249	1 487	956
Ostatní přímý materiál	0	0	0	0	0
Pachtovné	977	977	972	1 292	956
Polní práce	144	0	274	175	0
Doprava cizí	0	0	0	19	0
Mzdy od jiných subjektů	6	3	3	1	0
4. Mzdové a osobní náklady	525	632	549	458	381
Mzdové náklady	389	468	407	339	282
Pojistné (soc. a zdrav.)	136	164	142	119	99
5. Pojištění úrody	831	783	751	475	758
6. Práce vlastních mechanizačních prostředků a opravy a udržování	7 871	10 225	5 207	7 114	3 498
7. Výrobní režie	2 828	2 874	2 556	2 263	2 588
8. Správní režie	1 179	1 918	1 558	1 579	1 520
Náklady celkem	20 396	23 754	18 593	21 226	15 961

Celkové náklady u ječmene ozimého kolísají v průběhu sledovaných let. To je dáno především rozdílným průběhem počasí během vegetace. Nejvyšších nákladů bylo v roce 2004, kdy celkové náklady na ječmen dosáhly 23 754 Kč/ha. Jednotlivé položky nákladů se pohybují ve stejné výši jako pšenice ozimá. Dominantní postavení na vývoj nákladů měly též ceny vstupů, které se v průběhu sledovaného období zvyšovaly především u průmyslových hnojiv, cen energií a pohonných hmot. Rok 2005 zaznamenává též výkyv v položce osiv. Podnik v tomto roce využíval vlastní osiva. Vzhledem k tomu, že množení vlastních osiv bylo pro podnik nerentabilní, postupně se od toho upouští. Nejvyšší podíl ve vlastních nákladech na ha ječmene ozimého měly stejně jako u pšenice práce vlastních mechanizačních prostředků. Důvodem jsou jednak velké rozlohy obhospodařované půdy, přejezdové vzdálenosti mezi jednotlivými

pozemky a střediskem a vyšší vnitropodnikové ocenění těchto prací, kde jsou mimo jiné zahrnuty i mzdy pracovníků střediska technických služeb. Tato položka zaujímá nejvyšší postavení v kalkulacích u všech plodin. Podnik také využíval služeb od jiných subjektů na sklizeň ječmene, ale v menší míře než bylo u pšenice.

Tab. 27: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability ječmene ozimého

Ukazatel	Měrná Jednotka	Rok				
		2003	2004	2005	2006	2007
Podíl hlavního výrobku	%	100	100	100	100	100
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	20 396	23 754	18 593	21 226	15 961
Hektarový výnos	t	5,1	6,0	5,4	6,3	5,3
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 999	3 959	3 443	3 369	3 012
Realizační cena	Kč/t	2 397	2 810	2 010	2 159	3 399
Zisk bez dotací	Kč/t	-1 602	-1 149	-1 433	-1 211	387
Dotace	Kč/ha	0	3 066	4 454	4 716	4 580
Dotace	Kč/t	0	511	825	749	864
Zisk včetně dotací	Kč/t	-1 602	-638	-608	-462	1 251
Míra rentability	%	-40,0	-16,0	-17,6	-13,7	41,5

Z výše uvedeného vyplývá, že ječmen ozimý, i přes vysoký hektarový výnos, nebyl pro podnik rentabilní vzhledem k nízké realizační ceně a relativně vyšším nákladům. Avšak jeho význam v pěstování spočívá v tom, že včas uvolňuje půdu pro setí řepky ozimé. Nejvyšší míra rentability je sledována v roce 2007, kdy podnik dosáhl 41,5 %, což bylo následkem poklesu nákladů na hlavní výrobek a naopak zvýšením průměrné realizační ceny.

Tab. 28: Porovnání ukazatelů pěstování ječmene ozimého v podniku s průměrem podniků řepařské VO dle výběrového šetření VÚZE v roce 2006

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	21 226	13 862
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	21 226	11 783
Hektarový výnos	t/ha	6,3	4,68
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 369	2 515
Průměrná realizační cena	Kč/t	2 159	2 948
Tržby za výrobky	Kč/ha	13 321	7 809

Zdroj: www.vuze.cz a vlastní propočty

I přes nízkou realizační cenu při zpeněžení dosahuje ječmen ozimý díky vysokému hektarovému výnosu vyšších tržeb oproti podnikům výběrového šetření a to o 5 512 Kč/ha. Dále jsou zde patrné vyšší celkové náklady v analyzovaném podniku, což je zapříčiněno obnovou zemědělských strojů, jak už je uvedeno u předešlých plodin.

6.2. Olejníny

6.2.1. Vývoj produkce řepky ozimé v ČR včetně její realizace

Řepka je plodinou, jejíž pěstování je v posledních letech pro většinu zemědělských podniků velmi příznivé. Náklady na pěstování této plodiny sice v posledních letech mírně rostly, ale dosahovaný průměrný hektarový výnos a příznivé ceny zemědělských výrobců (CZV) řadí řepku olejnou mezi rentabilní plodiny.

Nepříznivé výsledky pěstování řepky v hospodářském roce 2002/03, které byly pokládány za výjimečný jev způsobený mimořádně nepříznivými klimatickými podmínkami daného roku byly ještě překonány v hospodářském roce 2003/04. Přestože klimatické podmínky v posledních dvou letech zaznamenaly některé extrémní hodnoty, projevovaly se na enormním propadu výnosu pravděpodobně i některé další vlivy. Produkce řepky v roce 2003 dosáhla 387 805 t z plochy 250 959 ha. Produkce poklesla ve srovnání s rokem 2002 o 321 728 t (45,3 %). Průměrný hektarový výnos 1,55 t/ha byl nejnižším za posledních 24 let. Osevní plocha založená řepkou ozimou na podzim roku 2002 dosáhla celkem 333,4 tis. ha. Vlivem špatných klimatických podmínek na podzim i velkých výkyvů teplot během zimy i v předjarním období došlo ke zničení porostů a následným zaorávkám ploch ozimé řepky v rozsahu 98,1 tis. ha (29,4 %). Pro sklizeň tak zůstalo pouze 250 959 ha. Špatné klimatické podmínky vedly nejen k rozsáhlým zaorávkám, ale ovlivnily i kvalitu porostů, které byly ponechány pro další vegetaci. Slabé a řídké porosty poškodil v dalších fázích vegetace nedostatek srážek a vysoké teploty, zejména v době počátku květu. Vysoké teploty zkrátily nástup řepky do generativní fáze a tím omezily možnost dosažení přijatelného výnosu. Nejvíce postiženými regiony s nejnižšími průměrnými výnosy byly západní Čechy, které dosáhly průměrného výnosu z hektaru 1,42 t/ha, jižní Čechy 1,37 t/ha, Vysočina 1,38 t/ha a jižní Morava 1,45 t/ha. Nejvyššího průměrného hektarového výnosu 1,76 t/ha bylo dosaženo v kraji Královéhradeckém. Ekonomické podmínky pro realizaci sklizené produkce řepky nekopírovaly nízkou produkci řepky v Evropě, takže ceny pěstitelům nenahradily propad výnosu. Cena řepky po sklizni odpovídala ceně světové a byla překážkou vývozu řepky, který zůstal na velmi nízké úrovni.

Po poklesu produkčních ploch řepky olejné v marketingovém roce 2003/04 začaly v České republice plochy v následujících letech opět růst. S mírnými výkyvy se zvyšoval i hektarový výnos a celková produkce řepkového semene. V marketingovém roce 2006/07 činila sklizňová plocha 292,2 tis. ha, průměrný výnos dosáhl 3,01 t/ha a celková produkce 880,2 tis. t. Následující marketingový rok 2007/08 byl pro pěstitele řepky olejné ještě úspěšnější. Z celkem 337,6 tis. ha řepky olejné bylo při průměrném hektarovém výnosu 3,06 t sklizeno 1,032 mil. t řepkového semene. Sklizení řepkového semene našlo uplatnění na domácích i zahraničních trzích.

V roce 2004/05 dosáhla celková produkce řepkového semene v ČR při hektarovém výnosu 3,60 t/ha celkem 934,7 tis. t. Volný pohyb zboží v rámci EU odstranil celní hranice a ostatní např. licenční omezení. Pohyb zboží mezi jednotlivými členskými státy se uvolnil a proto bylo v tomto roce i přes vysokou domácí nabídku dovezeno 50,9 tis. t semene řepky olejné ke zpracování v průměrné deklarované dovozní hodnotě 6020 Kč/t. Marketingové roky 2005/06 a 2006/07 byly sice produkčně slabší, ale CZV se začala po mírném propadu v roce 2005/06 opět zvyšovat a v roce 2006/07 již dosáhla 6914 Kč/t. Opět se projevilo uvolnění pohybu zboží v rámci EU a v těchto marketingových letech bylo dovezeno celkem 76,2 tis. t, resp. 62,3 tis. t semene řepky olejné. Pro pěstitele řepky olejné nastalo velmi dobré období. Poptávku navyšoval rozvoj zpracování řepky olejné na biopalivo. To podpořila EU stanovením cílů pro podíly biopaliv v celkové spotřebě na období let 2005-2010. Tržní podíl biopaliv v rámci celkové spotřeby paliv by měl v členských státech EU do roku 2010 dosáhnout 5,75 % dle energetického obsahu. V České republice se zavedení povinného přimíchávání biosložek do pohonných hmot od 1. září 2007 projevilo výrazným nárůstem výroby metylesteru řepkového oleje a to i zvýšenou poptávkou po řepkovém semeni. Vysoká poptávka a růst CZV ovlivnily pěstitele kteří pro marketingový rok 2007/08 oseli 337,6 tis. ha řepkou olejnou. Při průměrném hektarovém výnosu 3,06 t dosáhli celkové produkce 1,03 mil. t řepkového semene. Z této produkce našlo uplatnění na domácím trhu přibližně 700 tis. t pro potravinářské i nepotravinářské užití a zhruba 420 tis. t bylo z ČR vyvezeno převážně do Německa.

Od roku 2000/01 ceny řepkového semene na všech stupních obchodu s mírnými výkyvy rostly a v roce 2003/04 se srovnaly v rozpětí 23,9 % mezi CZV ČR a deklarovanou

dovozní hodnotou. Po prudkém propadu cen v roce 2004/05 se toto rozpětí zmenšilo na 11,6 % a v roce 2005/06 na 12,3 %. Při rychlém cenovém růstu dosáhlo cenové rozpětí v marketingovém roce 2007/08 mezi CZV ČR a deklarovanou dovozní hodnotou 8 % ve prospěch CZV ČR (www.mze.cz)

Tab. 29: Průměrné roční CZV řepkového semene v Kč/t za kalendářní rok (bez DPH)

Kalendářní rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kč/t	6 467	7 348	7 183	5 628	6 657	7 418	10 078

6.2.2. Nákladovost, zpeněžování a rentabilita řepky ozimé v podniku

6.2.2.1. Řepka ozimá

Odběratelem této plodiny je ZZN Polabí, a.s., který si stanovuje jakostní požadavky pro výkup této olejninu. Systém stanovování cen je stejný jako u potravinářské pšenice a krmného ječmene.

Tab. 30: Jakostní požadavky pro výkup řepky ozimé

Jakostní parametr	Jedn.	Řepka ozimá	
		Základní	Maximální
Vlhkost	%	8	25
Semena porostlá a poškozená	%	2	10
Sem. naplesnivělá nebo plesnivá	%	0	0
Škůdci	%	0	0
Příměsy	%	0	0
Nečistoty	%	2	20
z toho škodlivé	%	0,3	5
Obsah tuku při vlhkosti 8 %	%	42	

Zdroj: ZZN Polabí, a.s.

V následující tabulce 31 je charakterizována úroveň vlastních nákladů na 1 ha ozimé řepky a jejich vývoj v letech 2003 - 2007.

Tab. 31: Vlastní náklady na ha řepky ozimé (v Kč)

Nákladová položka	Rok				
	2003	2004	2005	2006	2007
1. Nakoupený materiál	9 716	10 029	11 585	15 332	9 518
Osiva	886	957	1 191	542	921
Hnojiva	4 713	5 062	6 105	11 119	4 771
Chem. ochranné přípravky	4 117	4 010	4 289	3 671	3 826
2. Výrobky vlastní výroby	0	0	0	0	0
Osivo	0	0	0	0	0
3. Ost. přímé náklady a služby	1 093	1 077	1 181	1 325	1 039
Ostatní přímý materiál	0	0	2	0	0
Pachtovné	964	964	972	1 292	956
Polní práce	119	99	195	21	84
Mzdy od jiných subjektů	10	14	11	11	0
4. Mzdové a osobní náklady	477	625	512	463	260
Mzdové náklady	354	463	379	343	193
Pojistné (soc. a zdrav.)	124	162	133	120	67
5. Pojištění úrody	1 419	1 379	1 067	819	1 113
6. Práce vlastních mechanizačních prostředků a opravy a udržování	6 360	8 923	5 854	6 467	1 736
7. Výrobní režie	3 535	3 592	3 195	2 828	3 235
8. Správní režie	1 473	2 397	1 947	1 974	1 900
Náklady celkem	24 073	28 022	25 340	29 207	18 801

Celkové náklady na řepku se pohybovali mezi hodnotami 18 800,7 Kč/ha a 29 207 Kč/ha. Náklady na pěstování řepky se velmi liší od nákladů na pěstování obilovin. Jsou zde patrné nízké náklady na osivo oproti obilovinám cca o 10 %. Naopak jsou zde velmi vysoké náklady na hnojivo a chemické ochranné přípravky, protože dobrý výnos řepky je velmi závislý na hnojení a ochraně rostlin proti plevelům a chorobám. Náklady na hnojivo v čase kolísají od 4 713 Kč/ha do 11 119 Kč/ha. Jejich množství se odvíjí od hodnot z agrochemických rozborů půdy. Chemické ochranné přípravky, jejich množství, závisí na průběhu počasí a následnému výskytu chorob a škůdců. Nejvyšší hodnoty dosahovala v roce 2005 a to 4 289 Kč/ha. Další položka, která dosahuje vyšší hodnoty oproti obilovinám je položka pojištění na úrodu. Pohybuje se kolem 1 400 Kč/ha. Takto vysoký náklad je dán především vyšším pojistným na úrodu, jelikož je

řepka rizikovější plodina a při nepřízní počasí vznikají větší škody a dochází k vyluštění semen řepky. Nejdůležitější položkou je práce vlastních mechanizačních prostředků, která zaujímá největší podíl v nákladech řepky. V této položce jsou zahrnuty práce traktorů, sklízecích mlátiček, nákladní autodopravy, potahů a těžkých mechanismů. Pohybovaly se kolem hodnoty 6 000 Kč/ha. Kromě roku 2007, kdy je zaznamenán velký výkyv a to pokles na hodnotu 1 736 Kč/ha.

Tab. 32: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability řepky ozimé

Ukazatel	Měrná Jednotka	Rok				
		2003	2004	2005	2006	2007
Podíl hlavního výrobku	%	100	100	100	100	100
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	24 073	28 022	25 340	29 207	18 801
Hektarový výnos	t	3,2	4,2	2,5	3,4	3,8
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	7 523	6 672	10 136	8 590	4 948
Realizační cena	Kč/t	6 210	6 678	5 043	6 766	7 045
Zisk bez dotací	Kč/t	-1 313	6	-5 093	-1 824	2 097
Dotace	Kč/ha	652	3 075	4 549	4 856	4 579
Dotace	Kč/t	204	732	1 820	1 428	1 205
Zisk včetně dotací	Kč/t	-1 109	738	-3 274	-396	3 302
Míra rentability	%	-14,7	11,0	-32,0	-4,6	66,7

Tabulka ukazuje, že vývoj míry rentability se odvíjel podle dosahovaných hektarových výnosů a relativně velkých výkyvů v nákladech na výkon. Nejpříznivější se jevil rok 2007, kdy míra rentability dosahovala 66,7 % vlivem nízkých nákladů a vysoké realizační ceny. Naopak nejhorší byl rok 2005, kdy náklady na tunu řepky byly 10 136 při průměrné realizační ceně 5043 Kč/t.

Tab. 33: Porovnání ukazatelů pěstování řepky ozimé v podniku s průměrem podniků řepářské VO dle výběrového šetření VÚZE v roce 2006

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	29 207	20 545
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	29 207	20 545
Hektarový výnos	t/ha	3,4	3,3
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	8 590	6 235
Průměrná realizační cena	Kč/t	6 766	6 774
Tržby za výrobky	Kč/ha	23 641	20 829

Zdroj: www.vuze.cz a vlastní propočty

Také u řepky jsou stejně jako u ostatních komodit vyšší náklady a to z obdobných důvodů, jak již bylo uvedeno. Průměrná realizační cena i hektarový výnos jsou prakticky shodné v obou šetření.

6.3. Okopaniny

6.3.1. Vývoj produkce cukrovky v ČR včetně její realizace

Cukrová řepa jako okopanina je nejvíce pěstována v řepařské výrobní oblasti, kde u řady podniků významně ovlivňuje podnikovou ekonomiku. Ve srovnání s ostatními druhy poskytuje v našich zeměpisných podmínkách nadprůměrné výnosy. Představuje maximum možné produkce využitelné biomasy jednotky plochy půdy. I přesto u cukrovky dochází v ČR v posledních letech k poklesu sklizňových ploch. To je způsobeno především přijetím cukerní reformy EU, jejímž cílem je mj. i omezení výroby cukru v EU. Od roku 2006 však celková plocha není využita již pouze pro výrobu cukru, nýbrž je i částečně použita k nepotravinářskému využití, a to ke zpracování, za účelem výroby agroethanolu, který je součástí pohonných hmot.

Dle údajů ČSÚ činila produkční plocha cukrovky v roce 2003 v ČR celkem 77 325 ha při výnosu cukrovky 41,69 t/ha. Extrémní sucho, dlouhý sluneční svit a rekordně vysoké teploty během vegetace nepříznivě ovlivnily růst a vývoj cukrovky zejména v suchých oblastech a na lehčích půdách. I přesto však dobře zapojené a brzy zaseté porosty lépe odolávaly extrémnímu suchu. Deficit srážek za prvních 6 měsíců roku 2003 činil v porovnání s padesátiletým průměrem 51,3 mm. Výskyt škůdců, konkrétně mšic byl spíše ojedinělý. Velké sucho mělo za následek jen mírný výskyt listových chorob, zvláště cercosporiózy. Vysoké teploty v druhé půli vegetačního období a zdravý listový aparát měly za následek velmi vysokou cukernatost řepy v tomto roce, která místy dosahovala až rekordních hodnot 18 – 21 %, ale naopak způsobily nižší výnos kořene, ztráty alkalit šťáv při zpracování a vysoký zůstatek cukru v melase.

Pro kampaň 2003/2004 byla stanovena minimální cena cukrové řepy při základní cukernatosti 16 % na 980 Kč/t. Cukrová řepa se v této kampani částečně nakupovala ještě v lednu 2004, kdy vzrostla průměrná měsíční cena na 960 Kč/t. V roce 2003/2004 byla na rozdíl od předchozího roku v prvních měsících kampaně podstatně nižší průměrná nákupní cena cukrové řepy. Sklizená cukrovka přitom obsahovala v důsledku suchého počasí velmi nízké procento minerálních nečistot. Nejvyšší průměrné ceny cukrové řepy 964 Kč/t bylo dosaženo v říjnu, kdy se nakupuje největší množství řepy v průběhu kampaně.

Pro rok 2004 byl zaznamenán meziroční pokles osevní plochy cukrové řepy o 7 tis. ha. Setí cukrové řepy proběhlo převážně v termínu 25.3. až 10.4. 2004. Vzcházivost cukrové řepy byla většinou velmi dobrá, pohybovala se v rozmezí 70 až 85 %. Ke konci května nebylo zaplevelení řepných porostů výrazné, v důsledku chladného počasí rostly pomaleji řepa i plevele. V tomto období byly ukončeny dva postřiky herbicidy. Chladné počasí pod 10° C však výrazně zpomalilo účinnost herbicidů, zejména u vzházející a jinak poškozené řepy. Výskyt škůdců, především mšic, byl z důvodu značně chladného počasí velmi nízký. Ojediněle se vyskytovali dřepčící a drátovci. Stav porostů byl na jaře hodnocen jako uspokojivý, i přes jeho opožděný vývoj. Výnos kořene přes 50 t/ha potvrzuje m.j. výběr kvalitního osiva i péči pěstitelů o řepu během vegetace a důsledně provedenou ochranu proti chorobám a škůdcům. Celkem bylo zpracováno 3,488 mil. t řepy, jejíž polarizace se pohybovala mezi 17 – 20 %. Vzhledem k teplému počasí před sklizní bylo dosaženo velmi vysoké průměrné cukernatosti, více než 18,5 %. V tomto roce se dosáhlo rekordních hodnot jak u biologického výnosu cukrové řepy 9,37 t/ha (polarizační cukr), tak i u výnosu bílého cukru 8,10 t/ha. To jsou výsledky, které jsou již dokonce srovnatelné s úrovní vyspělých zemí EU. Pro kampaň 2004/2005 byla vzhledem velké rozdílnosti cen dodávek cukrovky oproti dodávkám cukrovky v EU stanovena minimální cena ve výši 1470 Kč/t čisté hmotnosti při cukernatosti 16%, která se tak přiblížila cenové úrovni v EU. Pěstitelé, kteří dodávali řepu v roce 2004/2005 sice dosáhli mnohem vyšších tržeb než v předchozích letech, zároveň se však museli podílet na finančních dávkách z výroby cukru, které platí cukrovary do rozpočtu EU. V roce 2004 dosáhla průměrná cena zemědělských výrobců řepy 1 521 Kč/t. Tato cena představovala velmi výrazné meziroční navýšení v průměru o 572 Kč/t (cca 60 %). Průměrná cena byla tedy o 50 Kč/t vyšší než byla stanovená minimální cena, což může nasvědčovat i vysoké jakosti nakupované řepy. Nejvyšší nákupní ceny bylo v této kampani dosaženo v říjnu (1 588 Kč/t). Ještě v prosinci byla poměrně vysoká úroveň nákupních cen řepy (1 429 Kč/t). V řepné kampani 2004/05 se nakupovala řepa ojediněle i v lednu 2005, ale již za podstatně nižší cenu (1 083 Kč/t). Sklizňová plocha cukrové řepy v ČR v roce 2005 byla 63,5 tis. ha, což je snížení oproti předchozí kampani. Dlouhotrvající zimní období oddálilo nástup jarních prací v roce 2005. Setí cukrové řepy proběhlo stejně jako v předchozím roce zhruba od konce března

do poloviny dubna. Přízemní mrazíky v první dubnové dekádě zbrzdily rychlost vzcházení cukrové řepy a zpomalily růst a vývoj rostlin. Větší napadení škůdci nebylo zaznamenáno. Koncem dubna přišly mrazy a některé zcela zničené porosty musely být přesety. Mráz poškodil 10,6 % osevních ploch (celkem 6 700 ha). I přesto byl duben celkově teplotně nadnormální. Úhrn srážek byl v dubnu značně rozdílný, na Moravě spadlo 50 mm srážek, v Čechách pouze 33 mm. Dubnové mrazíky způsobily větší škody v sušších lokalitách. V květnu byl zaznamenán výskyt mšice makové, nejvíce byly postiženy náhradní osevy. Porosty cukrové řepy byly v tomto roce výrazněji ovlivněny vývojem počasí. Náhradní osevy a částečně poškozené porosty byly nevyrovnané a mezerovité, ostatní porosty měly dostatečný počet jedinců. Koncem měsíce nastalo velmi teplé počasí (kolem 30 stupňů). Nebyl však zaznamenán vyšší výskyt škůdců a chorob. I přes nižší sklizňovou plochu bylo vyprodukováno prakticky stejné množství zpracované cukrovky jako v minulém roce. O kvalitě pěstování cukrové řepy nejlépe svědčí vysoký výnos kořene 54,3 t/ha, který se proti předchozímu roku zvýšil o 3,7 t/ha. Cukernatost dosáhla průměrné hodnoty 18,69 %. Výnos polarizačního cukru z hektaru poprvé v historii překročil průměrnou hodnotu 10 t/ha (10,15 t/ha). Celková výroba cukru z řepy překročila plánované množství v důsledku téměř ideálních klimatických podmínek v průběhu kampaně, vysoké technologické kvality cukrové řepy a vysokému výnosu kořene. V kampani 2005/2006 se cukrová řepa v ČR nakupovala již zcela podle ustanovení SOT platících v EU. ČR byla zařazena mezi nedeficitní oblasti v rámci EU, pro které platila minimální cena cukrové řepy „A“ ve výši 46,72 EUR/t a u řepy „B“ ve výši 28,84 EUR/t. V roce 2005 se cukrová řepa v ČR nakupovala v průměru za 1 347 Kč/t, což představuje meziroční pokles o 180 Kč/t. Nejvyšší průměrná cena 1 428 Kč/t byla v tomto roce až v listopadu.

V roce 2006 průběh počasí oddálil termín setí na mnohých místech až do druhé poloviny měsíce dubna, kdy se oteplilo a ve většině regionů bylo zahájeno setí cukrové řepy. Koncem měsíce se však výrazně ochladilo a v některých oblastech Čech i Moravy vydatně pršelo. Setí bylo v dubnu ukončeno na 70 % ploch. Dostatek vody v půdě a dešťové srážky měly kladný vliv na vzejití prvně zaseté cukrové řepy. Řepa vzešla rovnoměrně s dostatečným počtem jedinců/ha. Na počátku května bylo chladno a deštivo. Později se oteplilo a srážky byly jen ojedinělé. V prvním týdnu května bylo

ukončeno setí. Ve druhém květnovém týdnu bylo převážně slunečné a teplé počasí. Polní vzcházivost byla velmi vysoká. Teplo a dostatek srážek na Moravě byly příčinou rychlejšího růstu než v Čechách. Lokálně došlo k poškození porostů přívalovými dešti. V této dekádě byla také ukončena první etapa ošetření proti plevelům. V poslední květnové dekádě se ochladilo a vytrvale přšelo, tento ráz počasí přetrvával i v první dekádě června. Denní teploty se pohybovaly od 5 °C do 17 °C. Kvůli chladnému počasí se vývoj porostů řepy zpomalil, protože optimální teploty pro růst jsou v rozmezí od 17 do 24°C. Vývoj počasí podpořil růst plevelů. V první dekádě června bylo dokončeno základní ošetření proti plevelům. Zvýšenou pozornost vyžadovaly později seté porosty, které byly růstově nevyrovnané. Výskyt mšic odpovídal průběhu počasí, nebyl hlášen výskyt v porostech. Pouze lokálně se vyskytla plevelná řepa. Podle nařízení Rady se v roce 2006/07 snížila minimální cena cukrové řepy v EU na 32,9 EUR/t (snížení o 29,6 %). Pěstitelé cukrové řepy v EU byly v tomto roce finančně kompenzováni v rámci tzv. oddělené platby za cukr, kde jim byla přiznána platba v celkové výši 19,13 mil. EUR. V této kampani bylo v ČR zahájeno zpracování cukrové řepy na agroethanol.

Suché počasí v roce 2007 velmi nepříznivě ovlivnilo setí cukrové řepy jak v Čechách tak i na Moravě. Průměrná vzcházivost byla pouze cca 60 až 70 %, porosty byly výrazně mezerovité. Na 30 % ploch se dalo hovořit o kritickém stavu. V třetí dekádě dubna probíhaly první zaorávky a přesetí (hlavně v Čechách). Cca 55,4 tis. ha z celkové plochy bylo na výrobu bioethanolu. Porosty cukrové řepy byly převážně zdravé, avšak v důsledku lokálních klimatických rozdílů se výnosy podle oblastí výrazně lišily. Průměrný výnos byl pod úrovní 60 t/ha. Cukernatost se pohybovala mezi 16 – 17,5 %, což je méně než v minulém období. Nicméně bylo dosaženo vyšší hmotnosti kořene. Pro rok 2007 byla pěstitelům řepy přiznána oddělená platba za cukr v celkové výši 24,49 mil. EUR. V kampani 2007/2008 poklesla stanovená minimální cena cukrové řepy v EU na 29,8 EUR/t. Po vstupu ČR do EU se po počáteční rekordní ceně v průměru 1 521 Kč/t každým rokem postupně snižovala průměrná nákupní cena cukrové řepy vesměs především v závislosti na přijatých opatřeních v EU. V této kampani poklesla průměrná CZV již na 860 Kč/t, což představuje dokonce nižší nákupní cenu než byla v letech před vstupem do EU. Roční průměr CZV od počátku vstupu do EU již poklesl o cca 44 % (www.mze.cz).

6.3.2. Nákladovost, zpeněžování a rentabilita cukrovky v podniku

6.3.2.1. Cukrovka

Odběratelem cukrové řepy je společnost Cukrovary a lihovary TTD, a.s., která si stanovuje požadavky pro výkup této plodiny. Společnosti si mezi sebou dohodnou minimální dodané množství cukrovky přepočtené na 16% cukernatost. Cena za dodávky je předem stanovená. U nestandardní cukrovky jsou provedeny srážky z ceny. U cukrovky dodané nad smluvené množství jsou stanoveny ceny nadsmluvní.

V uvedené tabulce 34 je charakterizována úroveň vlastních nákladů na 1 ha cukrovky a její vývoj v letech 2003 - 2007.

Tab. 34: Vlastní náklady na ha cukrové řepy (v Kč)

Nákladová položka	Rok				
	2003	2004	2005	2006	2007
1. Nakoupený materiál	13 175	13 462	15 399	11 410	15 990
Osiva	4 341	4 688	8 911	5 445	5 131
Hnojiva	1 694	1 819	1 472	1 558	2 908
Chem. ochranné přípravky	7 140	6 954	5 017	4 408	7 951
2. Výrobky vlastní výroby	0	0	0	0	0
Osivo	0	0	0	0	0
3. Ost. přímé náklady a služby	2 777	2 886	4 344	3 975	5 082
Ostatní přímý materiál	2	0	49	43	49
Pachtovné	1 090	1 090	1 091	1 292	1 039
Polní práce	415	0	0	0	1 191
Mzdy od jiných subjektů	0	0	0	0	0
PHM	812	1 013	1 628	1 327	1 014
Stavební materiál	100	55	90	177	14
Opravy cizí	41	208	39	96	302
Opravy vlastní	318	520	1 448	1 039	244
Doprava cizí	0	0	0	0	1 230
4. Mzdové a osobní náklady	744	746	768	763	769
Mzdové náklady	551	553	569	565	570
Pojistné (soc. a zdrav.)	193	193	199	198	199
5. Odpisy hmotného majetku	1 842	4 807	4 732	5 360	3 880
6. Pojištění úrody	1 375	2 472	2 399	1 731	1 454
7. Práce vlastních mechanizačních prostředků a opravy a udržování	6 380	5 322	5 332	3 848	3 300
8. Výrobní režie	7 778	7 903	7 028	6 222	7 116
9. Správní režie	3 241	5 273	4 284	4 342	4 180
Náklady celkem	37 311	42 869	44 286	37 652	41 771

Celkové náklady na cukrovku jsou bezesporu nejvyšší oproti ostatním plodinám. Celkové náklady se ve sledovaném období pohybovali mezi 37 311 Kč/ha a 44 286 Kč/ha. Výše je dána především vysokými náklady na osivo, které jsou až 4 x vyšší než u obilovin. Důvodem je šlechtění jednoklíčkového semena, obalovaného ochranným přípravkem proti chorobám, především dřepčíkům a startovacím hnojivem. V roce 2005 byl zaznamenán velký výkyv v této položce. Bylo to dáno tím, že v dubnu téhož roku došlo vlivem nepřízně počasí k poškození cukrovky a 90 % muselo být zaoráno a znovu přeseťo. To se projevilo v celkových nákladech. Dále jsou patrné vysoké náklady na chemickou ochranu, která se pohybovala kolem 7 000 Kč/ha. Nepatrné výkyvy jsou vlivem cen vstupů. Náklady na PHM kolísají a jsou odvozeny od cen ropy na světových trzích. Dále je zde oproti ostatním plodinám samostatná položka odpisy hmotného majetku, ve které jsou odpisy za nakoupené jednoúčelové stroje. V roce 2003 společnost pořídila 6ti řádkový sklízeč cukrovky Holmer a secí stroj na řepu. U ostatních plodin jsou odpisy strojů vzhledem k víceúčelovému užití rozvrhovány do výrobní režie. Stejně jako u ostatních plodin i u cukrovky zaujímá velký podíl položka práce vlastních mechanizačních prostředků, která je vysoká vzhledem náročnému pěstování cukrovky, přípravě půdy, její sklizni (těžká mechanizace, odvoz, větší spotřeba PHM než u obilovin), větší přejezdy po poli. Polní práce formou služby byly nejvíce využívány v roce 2007. Jednalo se o specializované postřiky proti chorobám a škůdcům, kteří napadají cukrovku. Doprava cukrovky do cukrovaru je provedena službou. Náklady na dopravu si podnik hradí sám, což je uvedeno v položce doprava cizí v hodnotě 1 230 Kč/ha.

Tab. 35: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability cukrové řepy

Ukazatel	Měrná Jednotka	Rok				
		2003	2004	2005	2006	2007
Podíl hlavního výrobku	%	99,5	99,5	99,4	99,4	99,5
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	37 139	42 655	44 034	37 435	41 590
Hektarový výnos	t	46,5	59,8	63,8	62,1	54,0
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	799	713	690	603	770
Realizační cena	Kč/t	101	1 521	1 118	923	884
Zisk bez dotací	Kč/t	-698	808	428	321	114
Dotace	Kč/ha	0	3 008	2 114	14 055	13 981
Dotace	Kč/t	0	50	33	226	259
Zisk včetně dotací	Kč/t	-698	858	461	547	373
Míra rentability	%	-87,0	120,0	66,8	90,7	48,0

Z tabulky je patrné, že nejvyšší míry rentability ze všech plodin vykazuje cukrovka. Důvodem jsou vhodné podmínky pro její pěstování v této oblasti. Rekordní míry rentability bylo dosaženo v roce 2004, k čemuž přispěla průměrná realizační cena, kdy došlo vzhledem k velké rozdílnosti cen dodávek cukrovky u nás a v EU ke stanovení minimální ceny ve výši 1470 Kč/t čisté hmotnosti při 16% cukernatosti. I přes její vysokou míru rentability stále dochází ke snižování realizační ceny v čase, což je důvodem cukerní reformy.

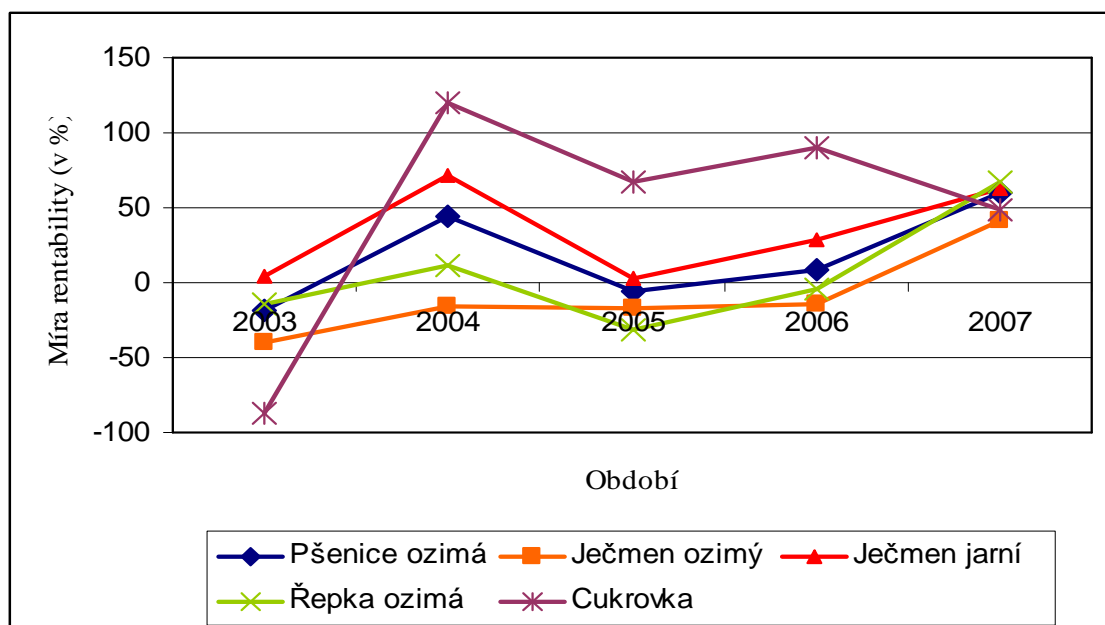
Tab. 36: Porovnání ukazatelů pěstování cukrovky v podniku s průměrem podniků řepářské VO dle výběrového šetření VÚZE v roce 2006

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	37 652	45 716
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	37 435	45 716
Hektarový výnos	t/ha	62,1	50,4
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	603	907
Průměrná realizační cena	Kč/t	923	1 045
Tržby za výrobky	Kč/ha	57 400	52 266

Zdroj: www.vuze.cz a vlastní propočty

Příznivé podmínky pro pěstování cukrové řepy jsou důkazem vysokého hektarového výnosu v podniku oproti podnikům z řepařské a kukuřičné oblasti. V analyzovaném podniku byl výnos o 11,7 t/ha vyšší oproti průměru. I náklady zde vykazují nižší hodnoty a to 37 652 Kč/ha oproti celkovým nákladům v oblasti výběrového šetření, kdy dosáhly hodnoty 45 716 Kč/ha.

Graf: Porovnání míry rentability u vybraných komodit v analyzovaném podniku v letech 2003 až 2007

Z provedené analýzy vyplývá, že nejvyšší míry rentability je dosahováno u pěstování cukrové řepy a sladovnického ječmene a to především vlivem vysokých hektarových výnosů i kvality těchto plodin a v návaznosti na to i příznivé realizace.

7. ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ

Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability byla provedena v zemědělském podniku Zemědělská akciová společnost Podchotucí, a.s., hospodařící v Polabí v řepařské výrobní oblasti na okrese Nymburk. Z pěstovaných plodin byly do analýzy zahrnuty z obilovin pšenice ozimá, ječmen jarní a ječmen ozimý, z olejnin řepka ozimá a z okopanin cukrovka.

Společnost ZAS Podchotucí, a.s. se specializuje pouze na rostlinnou výrobu, což je vzhledem k současné probíhající krizi živočišné výroby velkou výhodou. Společnost dlouhodobě využívá propojení ve skupině (ZZN Polabí), tzn. potenciálu skupiny AGROFERT. V roce 2005 např. při pádu cen ZZN Polabí odkoupilo od společnosti jinak špatně prodejné obilí za poměrně příznivé ceny. Začlenění do skupiny je tak důležité v soutěži s konkurencí – existence finančního zázemí poskytuje společnosti možnost vyrovnat se s krátkodobou nepříznivou situací na nestabilním zemědělském trhu, čelit hrozbám konkurence (např. v případě cenových pádů), případně umožňuje financovat možné aktivity, které by společnost bez silného zázemí nemohla. Společnost je také jako prvovýrobce příjemcem jak národních dotací, tak dotací z EU, které příznivě ovlivňují ekonomickou situaci podniku a bez nichž by v některých letech byla společnost ztrátová.

Dlouhodobě kladné výsledky hospodaření měly příznivý dopad na finanční stabilitu společnosti s vysokým podílem vlastního kapitálu, který v roce 2007 dosáhl 86 % celkového kapitálu. ZAS Podchotucí, a.s. disponuje dostatkem volných finančních prostředků, které ji zajišťují solventnost a finanční soběstačnost v méně příznivém období. Ziskovost společnosti byla ve sledovaných letech ovlivněna nejen objemem vyprodukovaných komodit, ale i úrovní realizačních cen. Ceny komodit se staly nejvýznamnějším důvodem proměnlivých výsledků hospodaření společnosti a je zřejmé, že tuto skutečnost společnost nemůže příliš ovlivnit. Úroveň zpeněžení se pak odráží ve všech ukazatelích ziskovosti podniku. Při porovnání této společnosti s ostatními podniky v řepařské výrobní oblasti je evidentní tvorba nadprůměrného čistého zisku. Obdobných výsledků šetření bylo dosaženo také při porovnání ukazatelů rentability, které u společnosti dosahují většinou nadprůměrných hodnot. Výjimkou byl

pouze rok 2005, ve kterém poklesly tržby a zároveň vzrostla výkonová spotřeba. Hlavní podíl na příznivém vývoji hodnot rentability vlastního kapitálu měla rostoucí tendence rentability tržeb, která tvoří jádro efektivity podniku.

Nákladovost, zpeněžení a rentabilita byla v této diplomové práci zaměřena na jednotlivé komodity, jejichž pěstováním se společnost zabývá. Rozborem nákladů bylo zjištěno, že rozhodující podíl na celkových nákladech u všech sledovaných plodin mají kromě nakoupeného materiálu práce vlastních mechanizačních prostředků. Z podrobnější analýzy nákladů vyplývá rozdílná úroveň především materiálových nákladů u jednotlivých skupin plodin, spočívající v odlišné náročnosti na jejich pěstování včetně rozdílné ceny osiva. Je zřejmé, že nejvyšších hodnot u nakoupeného materiálu je dosahováno u cukrové řepy a to v důsledku vysokých nákladů na osivo a na chemickou ochranu. Nižší materiálová náročnost je vykazována u pěstování řepky ozimé, příčinou je především nižší cena osiva i chemického ošetření, opačnou tendenci je možné sledovat u spotřebovaných hnojiv. Nejnižších hodnot u spotřebovaného materiálu je dosahováno u pěstování obilovin a to především u jarních forem.

Celková úroveň zpeněžování je obecně dána jednak množstvím i kvalitou produkce a dále úrovní realizační ceny, odrážející situaci na trhu v době prodeje. Výsledkem šetření je vyčíslení zisku na jednotku produkce, který v poměru k vynaloženým nákladům představuje míru rentability jednotlivých komodit. Provedenou analýzou bylo zjištěno, že nejvyšší míra rentability je dosahována u cukrové řepy. Důvodem jsou jednak vhodné podmínky pro její pěstování, které v součinnosti se správnou agrotechnikou zajišťují vysoké hektarové výnosy a dále příznivá úroveň zpeněžení v jednotlivých letech. Vysoké úrovně míry rentability je dosahováno také u sladovnického ječmene, pro jehož pěstování je tato oblast rovněž velice příznivá a díky tomu je docíleno vysokých kvalitativních parametrů. Sice nižších, ale přesto uspokojivých hodnot míry rentability vykazuje i pšenice ozimá.

Z provedené analýzy nákladovosti, zpeněžování a rentability je zřejmé, že i přes vyšší nákladovost převážné většiny plodin je nakonec dosahováno nadprůměrných výsledků hospodaření. Tato skutečnost je dána nadhodnocením některých vlastních činností v kalkulačním vzorci, které ve výsledku zvyšují vlastní náklady na hektar

jednotlivých plodin. Částečný nedostatek v kalkulaci nákladů spatřuji v nepřesném ocenění některých vnitropodnikových služeb (Práce mechanizačních prostředků, opravy a udržování), které následně negativně ovlivňují nákladovost jednotlivých produktů. Nepřesné je také rozpuštění nájemného (pachtovného) ze zemědělské půdy, které by mělo být ve stejné výši, neboť jinak dochází k nerovnoměrnému rozvržení nákladů na jednotlivé plodiny. Řešením by mohlo být zahrnutí této položky do výrobní režie.

Hodnocení nákladovosti, zpeněžování a rentability je vzhledem ke specifčnosti zemědělské výroby velice důležité. Kalkulace nákladů a jejich vývoj v čase podává manažerům podniku potřebné informace pro jejich rozhodování a vytváření plánů na zefektivnění výroby. Sledování dosažené ziskovosti se tak stává hlavním kritériem efektivnosti hospodaření podniku.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Diviš, J. Pěstování rostlin. 1 vyd. České Budějovice: JU ZF, 2000. ISBN 80-7040-456-6
2. Grünwald, R., Holečková, J. Finanční analýza a plánování podniku. 1 vyd. Praha: VŠE, 2002. ISBN 80-245-0422-7
3. Kislingerová, E. Manažerské finance. 2.vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-903-0
4. Král, B. Nákladové účetnictví. 1. vyd. Praha: VŠE, 1998. ISBN 80-7079-058-X
5. Křikač, K. Náklady, ceny, rentabilita. 2.vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-669-X
6. Kubíčková, D., Schráníl, P. Finanční účetnictví. 1. vyd. Praha: vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2006. ISBN 80-86754-61-8
7. Kučera, Z. Vybrané kapitoly ekonomiky odvětví zemědělské výroby. 1. vyd. České Budějovice: ZF JU, 2002. ISBN 80-7040-535-X
8. Kudera, J. Moderní teorie firmy. 1. vyd. Praha: grad Publishing, 2000. ISBN 80-7169-954-3
9. Leiber, F., Kraus, J. Nauka o hospodaření zemědělského podniku. 1. vyd. Praha: Český institut agrární ekonomiky, 1991. ISBN neuv. Valach, J. Finanční řízení podniku. 2. vyd. Praha: Ekopress, 1999. ISBN 80-86119-21-1
10. Mařík, M. Finanční analýza a plánování v obchodních podnicích. 2. vyd. Praha: VŠE, 1997. ISBN 80-7079-487-9
11. Novák, J. kalkulace nákladů v zemědělství. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 1997. ISSN 0231-9470
12. Novák, Jaroslav. Metody kalkulace nákladů v zemědělství. Účetnictví, daně a právo v zemědělství, 2003, roč. V., čís. 6, s. 2-3. ISSN 1212-9453
13. Sekerka, B. Finanční analýza společnosti na bázi účetních výkazů. Praha: Profess, 1996. ISBN 80-85235-40-4
14. Synek, M. Ekonomika a řízení podniku. 2.vyd. Praha: VŠE, 1997. ISBN 80-7079-273-6
15. Synek, M. Podniková ekonomika. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-892-4

16. Synek, M. Manažerská ekonomika. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0515-X
17. Swoboda, P. Kalkulace nákladů a cenová politika v tržní ekonomice. 1. vyd. Praha: Právnické a ekonomické nakladatelství Linde Praha a.s. ISBN 80-901210-1-2
18. http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/o_nas~nase_cinnosti
19. http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stazeni/eafrd/1180428724933.pdf
20. http://www.mze.cz/attachments/Zemedelstvi_2007.pdf
21. <http://www.mze.cz/UserFiles/File/kOTTOVA/Zelena%20zprava%2005/ZP%202005-9.pdf>
22. <http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=73&typ=2&ids=536&val=536>
23. <http://www.finance.cz/r/slovník/590/>
24. www.wikipedia.cz
25. <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/ainformace/74030035008A>
26. http://www.vuze.cz/index.asp?pg=cz/data/cost/cost_s.asp
27. <http://www.vsbox.cz/fadn/>